

**VIŠJA STROKOVNA ŠOLA ACADEMIA,
MARIBOR**

DIPLOMSKO DELO

KAKO VODITI OSEBNE FINANCE

Kandidatka: Agata Zagoršek

Študentka študija ob delu

Številka indeksa: 11190122827

Program: Računovodja

Mentorica: dr. Vlasta Črčinovič Krofič

Maribor, april 2010

IZJAVA O AVTORSTVU DIPLOMSKEGA DELA

Podpisana Agata ZAGORŠEK, št. indeksa 11190122827, sem avtorica diplomskega dela z naslovom:

KAKO VODITI OSEBNE FINANCE,

ki sem ga napisala pod mentorstvom dr. Vlaste Črčinovič Krofič.

S svojim podpisom zagotavljam, da:

- je predloženo diplomsko delo izključno rezultat mojega dela.
- sem poskrbela, da so dela in mnenja drugih avtorjev, ki jih uporabljam v predloženem delu, navedena oz. citirana skladno s pravili Višje strokovne šole Academia.
- se zavedam, da je plagiatstvo – predstavljanje tujih del oz. misli kot moje lastne – kaznivo po Zakonu o avtorskih in sorodnih pravicah; UL št. 16/2007; (v nadaljevanju ZASP), prekršek pa podleže tudi ukrepom VSŠ Academia skladno z njenimi pravili.
- skladno z 32. členom ZASP dovoljujem VSŠ Academia objavo diplomskega dela na spletnem portalu šole.

Maribor, _____

Podpis : _____

ZAHVALA

Dokončanje višješolskega študija zaznamuje diploma. Vanjo je bilo vloženega veliko potrpljenja in predvsem časa.

Ob tej priložnosti bi se želela zahvaliti svoji mentorici dr. Vlasti Črčinovič Krofič za strokovno svetovanje, potrpežljivost, spodbudo pri nastajanju diplomske naloge in spretno vodenje v pravo smer. Zahvala gre tudi mag. Mirjani Ivanuši - Bezjak za pristop k tej tematiki diplomske naloge ter vsem predavateljem, ki so mi podali vso znanje, potrebno za dokončanje študija.

Za razumevanje sem hvaležna mojima sodelavkama, za finančno pomoč pa mojemu delodajalcu. Zahvalila bi se tudi anketirancem, ki so tako ažurno in pridno odgovorili na vsa vprašanja v anketi.

Posebna zahvala gre partnerju, ki me je spodbujal, sprejel takšno, kot sem, verjel v moje sposobnosti in mi nesebično pomagal.

Prav tako so posebne zahvale zaslužni moja družina in prijatelji, ki so me vselej podpirali ter mi po potrebi tudi pomagali in svetovali.

Ne smem pa pozabiti tudi na Andrejo Vinko, ki je lektorirala moje diplomsko delo in popravila vse moje storjene napake.

Skratka hvala vsem, ki ste mi podarili del vašega časa – vašega premoženja.

POVZETEK

Znan pregovor pravi: Denar je sveta vladar! Posebej pomemben postane, kadar ga primanjkuje na vseh koncih in krajih in tedaj dobimo občutek, da je naše življenje odvisno samo od denarja in življenje, kot smo si ga želeli, se zdi nedosegljivo. V naši družbi pripomore k takemu stanju pojavljanje vedno večjih razponov in razlik med premožnimi in revnimi, srednji sloj pa je vedno manjši. V kapitalizmu je tako, da kapitalist najprej poskrbi zase. To vse so razlogi, da težimo k finančni stabilnosti, k čemur pripomorejo veščine vodenja osebnih financ našega premoženja. Če sami ne posedujemo ali ne upamo znanja na področju upravljanja s premoženjem unovčiti, je smiselno upravljanje naložiti strokovnjakom, saj je naš cilj povečati oziroma pomnožiti naše premoženje.

Nestrokovno upravljanje lastnega premoženja nas lahko privede na rob eksistence.

Diplomsko delo je napisano z namenom predstaviti znanje in razpoložljiva orodja za načrtovano in ciljno usmerjeno vodenje lastnih financ, katero naj bi nam prineslo več nadzora nad našim življenjem, več samozavesti, več uresničenih ciljev in želja ter s tem srečo v življenju. Predvsem pa želimo vzpodbuditi razmišljanje o v bodoče bolj načrtovanem in ciljno grajenem premoženju.

Načrtovati lastno prihodnost in iz svojega življenja narediti fantastično pravljico je zagotovo cilj vsakega posameznika.

*»Najbolj zadovoljen je mož,
ki denar porablja in varčuje,
saj je potem užitek dvojen.«*

Samuel Johnson

KLJUČNE BESEDE

Osebne finance, osebno premoženje, finančno načrtovanje, obvladovanje dolgov, posojila, varčevanja, investiranja.

ABSTRACT

A well-known proverb says: Money rules the world. In particular, it is important when we run out of it. As this happens, we get the feeling that our life depends only on money and life, as we wanted it to be, seems unreachable. Our society contributes to this situation. There are increasing differences between the wealthy and the poor and the middle class is becoming increasingly smaller. In capitalism, the capitalist will always take care of himself first. Due to all the above-mentioned we strive for financial stability, which can be reached through personal finance management skills. If we do not have this knowledge or do not have the courage to use such skills in the field of asset management, it would be sensible to find professionals who could do that for us, as our goal is to increase or multiply our assets.

Unprofessional management of our own assets can bring us to the verge of poverty.

The following Diploma assignment has been written with the aim of presenting the knowledge and tools available for a planned and goal-oriented personal finance management, which brings more control over our own lives, increases our confidence, helps to realize more goals and wishes, and thus brings happiness into our lives. But most of all, we wish to encourage consideration on more planned and goal-oriented future assets.

To plan one's own future and turn one's life into a fantastic fairy tale is definitely a goal of every individual.

Keywords: personal finance, personal assets, financial planning, control of debts, loans, saving, investments.

KAZALO VSEBINE

1 UVOD.....	8
1.1 OPREDELITEV OBRAVNAVANE ZADEVE	8
1.2 NAMEN, CILJ IN OSNOVNE TRDITVE DIPLOMSKEGA DELA.....	8
1.3 PREDPOSTAVKE IN OMEJITVE	8
1.4 PREDVIDENE METODE RAZISKOVANJA	9
2 OSEBNO PREMOŽENJE (fizične osebe).....	10
2.1 OPREDELITEV OSEBNIH FINANC.....	10
2.2 OSEBNO PREMOŽENJE IN SOCIALNA VARNOST	10
2.3 INFLACIJA IN RECESIJA (VPLIV NA OSEBNE FINANCE)	11
3 POSTOPEK VODENJA OSEBNIH FINANC	14
3.1 FINANČNO NAČRTOVANJE	14
3.1.1 Opredelitev ciljev	14
3.1.2 Finančni načrt	17
3.1.3 Obvladovanje stroškov in učinkovito vodenje osebnih financ.....	19
3.2 OBVLADOVANJE DOLGOV	19
3.2.1 Najemanje posojila	20
3.2.2 Odplačevanje dolgov	27
3.3 OBLIKE VARČEVANJ IN INVESTIRANJA	29
3.3.1 Bančni depoziti	30
3.3.2 Rentno varčevanje	31
3.3.3 Vzajemni skladi	32
3.4 INVESTIRANJE	33
4 ANKETA (OSEBNE FINANCE)	38
4.1 IZDELAVA ANKETE	38
4.2 IZVEDBA ANKETE.....	38
4.3 REZULTATI ANKETE	39
5 SKLEP	48
6 SEZNAM LITERATURE IN VIROV	49

6.1 SEZNAM LITERATURE	49
6.2 SEZNAM VIROV	49
7 PRILOGE	51

KAZALO SLIK

Slika 1: Inflacija in recesija	13
Slika 2: Primer računalniškega programa za pregled nad finančnim stanjem.....	28

KAZALO TABEL

Tabela 1: Opredelitev ciljev	15
Tabela 2: Primerjava istovrstnih kreditov	22
Tabela 3: Primerjava hitrega kredita	22
Tabela 4: Primerjava stanovanjskih kreditov	23
Tabela 5: Osebna bilanca stanja	29

KAZALO GRAFIKONOV

Grafikon 1: Primerjava dolgoročnega kredita	22
Grafikon 2: Primerjava hitrega kredita.....	23
Grafikon 3: Primerjava hitrega kredita (obrestnih mer)	23
Grafikon 4: Primerjava stanovanjskega kredita.....	24
Grafikon 5: Primerjava stanovanjskega kredita (obrestnih mer).....	24
Grafikon 6: Primerjava vrst kreditov in ponudnikov.....	25
Grafikon 7: Pregled vrednosti delnic.....	35
Grafikon 8: Gibanje vrednosti obveznic.....	35
Grafikon 9: Cena zlata od sept. '07 do mar. '10	36

1 UVOD

1.1 Opredelitev obravnavane zadeve

Finance imajo pomembno vlogo v življenju vsakega posameznika. Skrb za osebne finance pomembno vpliva na življenjski standard. Osebne finance nam nudijo zagotovitev osebne socialne varnosti. S pravilnim razpolaganjem financ lahko dosežemo tudi optimalno finančno svobodo. Voditi osebno premoženje je na prvi pogled enostavno in vsakdanje, vendar je za učinkovito in racionalno vodenje financ potrebno nekaj ekonomskega znanja.

1.2 Namen, cilj in osnovne trditve diplomskega dela

Z diplomskim delom želimo prikazati čimbolj učinkovito upravljanje osebnega premoženja. Ponazoriti želimo, kako je mogoče z nekaj ukrepi izboljšati finančni položaj posameznika. Združiti želimo vrsto napotkov za boljše vodenje financ in navesti nekaj pasti pri nalaganju kapitala. S pomočjo ankete želimo oceniti ravnanje anketirancev s financami. Izmed mnogo šolskih primerov želimo prikazati, po našem mnenju, idealni potek širjenja kapitala; predvsem z nalaganjem in učinkovitim varčevanjem. V delu želimo predstaviti možen finančni načrt posameznika in prikazati možnosti dostojnega življenja v starosti glede na sedanje razmere ter ugotoviti, kako kriza vpliva na osebne finance. Ker je računovodsko znanje, ki ga uporabljamo v podjetjih, uporabno pri vodenju osebnih financ, bomo uporabili teoretične in praktične rešitve, ki jih sicer uporabljajo majhna podjetja na področju spremljanja finančnih tokov in zadolževanja.

1.3 Predpostavke in omejitve

V diplomsko delo bomo vključili anketo, ki bo pomagala razkriti varčevalne navade anketirancev, povprečno višino dohodkov, koliko so anketiranci seznanjeni s trenutno

situacijo pokojnin in kakšne bodo možnosti pokojnin v prihodnosti ter kaj menijo, kako bo v bodoče vplivala finančna kriza na posameznika in njegove osebne finance.

Omejitev predstavlja čas izvedbe ankete. Ta je odraz razmer v trenutku njene izvedbe. Gospodarske in socialne razmere se neprestano spreminjajo in vplivajo na posameznikove odločitve v zvezi z njegovim osebnim premoženjem. Predpostavljamo, da bi bili rezultati ankete, če bi jo izvajali sedaj, drugačni od obravnavanih v tem diplomskem delu.

1.4 Predvidene metode raziskovanja

Pri pisanju diplomskega dela bomo uporabili literaturo domačih in tujih avtorjev, spletne strani ter aktualne časopisne članke.

V drugem delu, aplikativnem delu, bomo povzeli rezultate ankete v tabelah in grafikonih ter jih komentirali. Glede na navedeno bomo uporabili metodo namiznega raziskovanja, deskriptivno metodo, metodo anketiranja ter analiziranja in sintetiziranja.

2 OSEBNO PREMOŽENJE (fizične osebe)

Osebno premoženje je za vsakega posameznika izredno pomembna tema, ki zahteva sprva veliko časa in znanja za obvladanje, kasneje, ko smo večši zlatih pravil varčevanja in trošenja denarja, pa nam lahko postane vodenje osebnih financ veselje in izziv.

2.1 Opredelitev osebnih financ

Osebne finance so pomembno področje, katero ne sme biti prepuščeno naključju. Osebne finance so premoženje posameznika, ki so povezane s cilji in potrebami po boljšem življenju, varujejo finančno neodvisnost posameznika, uresničujejo željo po višjem življenjskem standardu in nudijo osebni uspeh. Osebne finance prikazujejo odnos posameznika do premoženja, saj nam končni rezultat – premoženje – pokaže, kaj je oseba zmožna narediti z denarjem, ki ga ima na razpolago.

»Osebne finance so začetek in vzrok za nastanek vseh drugih finančnih področij. Brez varčevanja in potrebe po dobrem upravljanju osebnega premoženja ne bi bilo razvoja bančništva, razmah kapitalizma in kapitalski trgi pa bi izgubili pomen. Prav tako ne bi bilo poslovnih financ.« (Rizman Zajec, 2006,12)

»Osebne finance pomenijo usmeritev k bolj smotrnemu upravljanju prihodkov in zaradi potreb njihovega upravljanja so se posledično razvili finančno posredništvo in finančni trgi. V osebne finance sodijo odločitve in razmisleki, ki so življenjsko pomembni. Vprašanj in področij osebnih financ je domala neskončno. Kot je neskončno različnih osebnosti, življenjskih slogov in pogledov na življenje.« (Groznik, 2001, 9–10)

2.2 Osebno premoženje in socialna varnost

Kdo je premožen? Premožen je tisti, ki ima veliko dobrin v svoji lasti. Seveda pri tem igra tudi veliko vlogo socialna varnost, kar je prav tako premoženje. Socialno varnost

posameznika oblikujejo razpoložljiva finančna sredstva. Socialna varnost pomeni, da je posamezniku oziroma družini zagotovljeno zadovoljevanje družbeno priznanih življenjskih potreb. Premoženje je denar na bančnih računih in v denarnici, delnice, obveznice, naložbe v sklade, pokojninske račune ter nepremičnine in premičnine.

»Ločimo različne kategorije in delitve premoženja. Ena najpomembnejših delitev je glede na likvidnost oziroma unovčljivost. V prvo skupino spada najbolj likvidno premoženje, ki ga lahko unovčimo najkasneje v petih delovnih dneh. Sem uvrščamo gotovino, sredstva na tekočih in varčevalnih računih, naložbe v vzajemne sklade denarnega trga in še kaj, kar ni tako pogosto.

V naslednjo kategorijo uvrščamo premoženja, naložbe oziroma investicije, kamor spadajo delnice, obveznice, vzajemni skladi in zavarovalne police, če vključujejo varčevalne elemente. Namen teh investicij je ustvariti dolgoročno zadostno premoženje, s pomočjo katerega dosežemo naše cilje, npr. kupimo hišo, avto, varčujemo za šolanje naših otrok, pokojnino ...

Naslednja kategorija premoženja je naš pokojninski načrt, ki vključuje naše lastne investicije in investicije našega delodajalca s ciljem oblikovanja sredstev, namenjenih za čase, ko ne bomo več ustvarjali tekočih dohodkov.

Zadnja kategorija predstavlja otipljivo premoženje oziroma t.i. lastnino. Mednjo uvrščamo vse nepremičnine in premičnine.« (Lubej, Stanonik, 2009, 17)

2.3 Inflacija in recesija (vpliv na osebne finance)

Inflacija

»Inflacija (lat. inflatio – naraščanje) je razvrednotenje denarja zaradi njegovega pretiranega izdajanja brez pravega kritja.« (Črčinovič-Krofič, Logar, 2008,139)

Inflacija nastopi, kadar se na splošno dvignejo cene izdelkov in storitev. Inflacija je stopnja, po kateri se cene izdelkov in storitev povečujejo, posledično pa kupna moč denarja upada. To pomeni, da z istim denarnim zneskom ne moremo več kupiti iste količine blaga, kot smo to

počeli pred npr. enim mesecem ali letom. Npr., če je stopnja inflacije na letni ravni 3,7 %, potem bo izdelek, ki je pred letom stal 10 EUR, danes stal 10,37 EUR (cena + 3,7 % inflacija); tako je ob inflaciji vrednost vsakega evra v naši denarnici manjša.

»Inflacija se ponavadi meri z indeksom cen življenjskih potrebščin (angl. CPI – consumer price index) ter z nekaterimi drugimi indeksi. Košarica, ki predstavlja indeks, vsebuje izdelke, kot so hrana, obleka, gorivo, računalniki itn. Višina inflacije se določi glede na spremembo vrednosti košarice v določenem obdobju. Vlogo nadzornika in kontrolorja inflacije v državi ima ponavadi centralna banka, ki s svojo monetarno in fiskalno politiko poskuša ohraniti inflacijo v višini 2–3 %. Zaradi svoje povezanosti z nezaposlenostjo je zmerna stopnja inflacije pravzaprav zaželena. V kolikor je inflacija negativna, nastopi deflacija.« (<http://www.financnislovar.com/definicije/inflacija.html>, 16. 1. 2010)

Inflacija ima na osebne finance velik vpliv, saj otežuje načrte za prihodnost in napada kupno moč našega dohodka in prihrankov.« (Vodopivec, Bukvič, Cvikel, Letonja, Roblek, Sagadin, Vadnjal, 2005, 24)

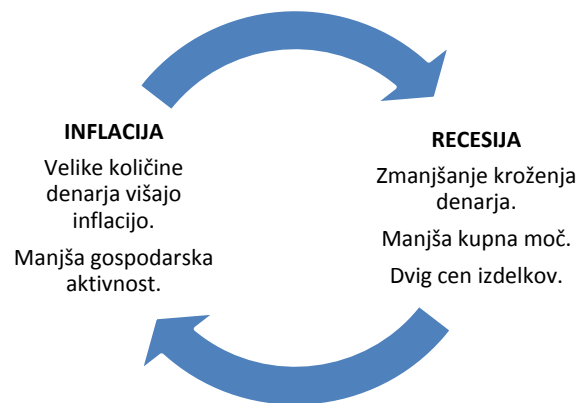
Recesija

»Recesija je zmanjševanje gospodarske aktivnosti znotraj ekonomije, ki ponavadi traja nekaj mesecev. Indikator oz. pokazatelj recesije je negativna gospodarska rast, ki je merjena z zmanjševanjem celotnega bruto domačega proizvoda v državi (BDP) dve četrtletji zapored. Torej, če je rast BDP-ja v četrtletju v primerjavi s prejšnjim obdobjem negativna dvakrat zapored, potem je ekonomija v recesiji. Učinki recesije se lahko opazijo v proizvodnji, stopnji nezaposlenosti, višini realnih prihodkov ter zmanjšani trgovski aktivnosti (prodaja na veliko in drobno).

Čeprav neprijetna, je recesija ponavadi del normalnega ekonomskega cikla. Zgodi se, da jo povzročijo tudi enkratni dogodki. Recesije so v povprečju trajale od 6 do 18 mesecev. V tem obdobju centralne banke običajno znižajo izhodiščne obrestne mere z namenom spodbujanja gospodarstva. S tem se posojanje denarja poceni. Podjetja in posamezniki tako lažje financirajo svoje projekte ali nakupe, tako se gospodarska aktivnost znova povečuje.« (<http://www.financnislovar.com/definicije/recesija.html>, 17. 1. 2010)

Ko gospodarstva okrevajo po recesiji, običajno rastejo hitreje od dolgoletnega trenda, kar pomeni, da tudi cene rastejo bolj od dolgoletnih trendov. Ker ni znakov, da cene rastejo, pomeni, da tudi ni resnih znakov za okrevanje gospodarstva.

(<http://razgledi.net/2010/01/23/strasenje-z-inflacijo-lahko-mocno-upocasni-okrevanje-gospodarstva/>, 23. 1. 2010)

Slika 1: Inflacija in recesija

Vir: Lasten

Čeprav nekateri ekonomisti govorijo, da bodo po koncu recesije podjetja vesela, da bodo lahko prodajala in ne bodo takoj razmišljala o dvigu cen, se pa vendar iz pohlepnosti naše družbe vidi, da je še vedno in bo ostalo vse naravnano na profit in temu primerno se bo obnašalo gospodarstvo – dvigovanje cen je in bo naša stalnica. Zaposlovanje bo stagniralo, saj podjetja ne bodo tvegala in tako bo za posameznika zelo težko »preživeti« v naši družbi, če le nima dodelanega načrta vodenja svojih financ.

3 POSTOPEK VODENJA OSEBNIH FINANC

Prvi korak na poti k učinkovitemu vodenju osebnih financ je pregled nad našim premoženjem, nad obveznostmi, ki jih imamo, in načrti, ki smo si jih zadali.

3.1 *Finančno načrtovanje*

V naši naravi je, da veliko raje načrtujemo prijetne plati v življenju, kot so počitnice in izleti, kot pa naše finance in s tem povezano prihodnost. Našo pokojnino in ostale investicije odrivamo iz zavesti, vendar se prej ali slej pojavijo življenjske situacije, ko potrebujemo denar. Ravno to je vzrok, da moramo v aktivni življenjski dobi spoznati pomembnost varčevanja. Da bomo lahko nekaj privarčevali in še naprej udobno živeli, moramo imeti izdelan dober načrt, ki nam bo pomagal pri racionaliziranju odhodkov oziroma stroškov. S pomočjo načrta bo torej zastavljene cilje veliko lažje doseči.

3.1.1 *Opredelitev ciljev*

Posameznik, ki varčuje, varčuje z namenom doseči določeno korist od privarčevanega v prihodnosti. Želje so tako različne, kot smo si različni ljudje, zato je opredelitev materialnih dobrin in potreb, ki jih posameznik želi imeti, nujna za doseg ciljev. Ugotoviti moramo, koliko denarja potrebujemo za uresničitev zastavljenih ciljev in postaviti si moramo časovno obdobje, v katerem želimo ta cilj doseči. Seveda je pri tem potrebno posebej poudariti, da morajo biti cilji, ki smo si jih zadali, realni, dosegljivi in v sorazmerju z našimi finančnimi zmožnostmi.

»Glede na časovno obdobje, v katerem želimo neki finančni cilj doseči, ločimo:

- kratkoročne cilje,
- srednjeročne cilje in
- dolgoročne cilje.

Kratkoročne cilje, kot so nakup televizorja ali počitnice, lahko dosežemo v obdobju enega leta. Srednjeročni cilji so tisti, ki jih lahko dosežemo v obdobju petih let (npr. nakup avtomobila, varnostna rezerva ali varčevanje za začetni polog naše nove hiše). Dolgoročni cilji pa so dosegljivi v obdobju, daljšem od petih let (varčevanje za pokojnino).« (Lubej, Stanonik, 2009, 24)

CILJI	KDAJ (let)	KOLIKO (€)	KOLIKO VARČEVATI (€)
Kratkoročni cilji			
dopust	1	1.200,00	100,00
Srednjeročni cilji			
varnostna rezerva	2	2.500,00	100,37
avto	3	10.000,00	260,03
Dolgoročni cilji			
stanovanje		90.000,00	700,00
šolanje	18	38.007,48	150,00
dodatna pokojnina		180.000,00	150,00
SKUPAJ mesečno			1.460,40

Tabela 1: Opredelitev ciljev

Vir: Lasten prikaz

Kratkoročne cilje uresničujemo s kratkoročnimi naložbami, dolgoročne cilje pa z dolgoročnimi naložbami.

Dopust: Če eno leto vlagamo v banko po 3,05 % NOM (fiksni obrestni meri)¹ 100 EUR na mesec, bomo do konca leta vložili 1.200 EUR in prejeli pripadajoče obresti v višini 19,96 EUR.

Varnostna rezerva: 2.500 EUR varnostne rezerve dosežemo, če dve leti varčujemo pri 3,55 % donosu 100,37 EUR na mesec. Pri tem dobimo 91,22 EUR obresti.

Avto: Če želimo v roku treh let kupiti avto v vrednosti 10.000 EUR, moramo pri 4,25 % donosu naših naložb varčevati 260,03 EUR mesečno in prejmemo ob dokončanju varčevanja pripadajoče obresti v višini 638,81 EUR.

¹ Izračuni v tej točki temeljijo na podatkih na spletni strani Abanke d. d. in Nove KBM d. d. <http://www.abanka.si/sys/cmspage.aspx?MapaId=434>, 2. 3. 2010, <http://www.nkbm.si/productgroup.aspx?nodeid=64>, 6. 3. 2010

Stanovanje: Za nakup stanovanja v Mariboru bi morali za 60 m² odšteti okrog 90.000 EUR, v Ljubljani bi takšno stanovanje stalo 160.000 EUR. Varčevati bi morali 60 mesecev po 700 EUR na mesec in bi dobili izplačano s pripadajočimi obrestmi (4,25 %) 46.866,89 EUR. Ta znesek lahko damo na vezano vlogo, katera bi nam prinesla v dodatnih dveh letih vezave pri 3,95 % donosu 3.706,73 EUR obresti, kar skupaj zneso 50.573,62 EUR. Nato lahko ponovno nalagamo denar na varčevalne račune, dokler ne dosežemo kupnine za zeleno nepremičnino. Če je le-ta v Ljubljani, bomo morali povečati mesečni znesek varčevanja oziroma podaljšati dobo varčevanja. Če bi želeli celoten znesek za nakup nepremičnine v Ljubljani privarčevati, bi morali za dobo varčevanja petih let pri 4,25 % obrestni meri mesečno varčevati 2.389,75 EUR. Lahko se odločimo za nalaganje denarja v bolj tvegane oblike² in si s tem prislužimo višje obresti, posledično pa potrebujemo manj časa za varčevanja, če nalagamo enako vsoto denarja.

Šolanje otrok: Če želimo za našega otroka privarčevati denar za študij v roku 18 let in smo zmožni varčevati 150 EUR na mesec, bomo v tem roku privarčevali 38.007,48 EUR, pri 2,26 % obrestovanju (pri NKBM). Ta denar bo banka v obliki mesečnih nakazil posredovala otroku v znesku 527,88 EUR, ker smo sklenili takšno obliko varčevanja. Pri tem smo predpostavili, da bo otrok glede na bolonjski študijski program študijske obveznosti končal v šestih letih. V kolikor se odločimo za takšno obliko varčevanja, pri kateri je obrestna mera nizka in v tako dolgi dobi varčevanja ne pridobimo veliko denarja, je naš otrok primoran študirati v domačem kraju. Zato se je bolje odločati za bolj rizične oblike varčevanja oziroma investiranja.

Renta: Za dodatno pokojnino bi na primer pri NKBM mesečno vplačevali 150 EUR, po 30 letih bi naložili 54.000 EUR in dobili s pripadajočimi obrestmi (v mesečnih izplačilih) 79.273,06 EUR; pri čemer bi morali od prejetih obresti plačati še dohodnino. Obresti veljajo kot dohodek iz kapitala in so obdavčene po 20 % stopnji, če presegajo znesek 1.000 EUR (po 133. členu ZDoh-2 v letu 2009). V našem primeru bi ob izplačilu privarčevanega denarja v letu 2009 to pomenilo plačilo 5.054,61 EUR dohodnine, medtem ko bi pri Moji naložbi prostovoljno v drugi pokojninski steber nalagali 30 let po 150 EUR mesečno in bi imeli privarčevano višino sklada ob upokojitvi 119.357,08 EUR. Pri tem ne smemo zanemariti dejstva, da lahko znesek naših mesečnih vplačil uveljavljamo kot davčno olajšavo; vendar je

---

² Naložbe bomo spoznali v naslednjem poglavju.

določena zgornja meja plačil, ki znaša 5,844 % posameznikove bruto plače, ampak ne več kot 2.646,21 EUR letno. Pri tem varčevanju prejmemo t.i. dobiček iz kapitala³, kateri je obdavčen s stopnjo davka v višini 20 % in se vsakih pet let znižuje za pet odstotnih točk. Upravlavec vzajemnega pokojninskega sklada (v našem primeru Moja naložba d.d.) je upravičen do povračila vstopnih in izstopnih stroškov, kakor tudi do letne provizije za upravljanje z vzajemnim pokojninskim skladom.

Glede na zgoraj navedeno in skupni seštevek, ki znaša 1.460,40 EUR mesečno, je verjetno zelo malo ljudi zmožnih varčevati takšen znesek. V mesecu decembru 2009 je bila namreč povprečna plača v Sloveniji 957,14 EUR neto, zaradi tega dejstva smo primorani ravnati v skladu z višino naših zaslužkov ter naše želje in cilje razvrstiti po pomembnosti. Razumno moramo presoditi, kateri cilji so prioritetni, pri čemer je treba upoštevati tudi življenjski cikel. Če smo v fazi ustvarjanja družine, vsekakor potrebujemo v prvi vrsti stanovanje in seveda moramo venomer imeti pred očmi našo prihodnost, ki mogoče zajema šolanje otrok in vsekakor rento ter varnostno rezervo v primeru nepredvidenih stroškov (razna popravila v gospodinjstvu). Pri razporejanju prihodkov nam je lahko v veliko pomoč finančni načrt.

3.1.2 Finančni načrt

Finančni načrt?! Le zakaj bi potrebovali finančni načrt? Finančni načrt predvsem potrebujemo za zaščito sebe in svoje družine pred morebitnimi finančnimi tveganji, ki so lahko posledica poškodbe, tožbe, bolezni in smrti glavnih prinašalcev prihodkov družini. Finančni načrt prav tako potrebujemo za odpravo osebnih dolgov, ki smo si jih nabrali z nepotrebnimi nakupi, nepremišljenim ali premišljenim najemom kreditov, ki so se zaradi razmer na trgu podražili, in uporabo kreditnih kartic in še bi lahko naštevali. Finančno načrtovanje je proces, ki zahteva sprotno aktualiziranje. Pri tem je bistveno, koliko denarja ne zapravimo. Tako kot ima vsak dober projekt natančno dodelan načrt, potrebuje vsak posameznik dober in natančno dodelan finančni načrt.

Finančni načrt najlažje zabeležimo s preglednico. Finančni načrt naj zajema čim daljše časovno obdobje. Prve postavke v preglednici naj bodo namenjene mesečnim prihodkom, kot na primer: plača, pokojnina, razni honorarji, dohodki iz kapitala, dohodki iz zavarovanj in še

---

³ Zajema dobičke pri nepremičninah, vrednostnih papirjih in deležev ter investicijskih kuponov.

ostali dohodki (npr. potni stroški ...). Ti dohodki niso vedno pod našim nadzorom, saj se lahko glede na gospodarsko situacijo, nepredvidene osebne dogodke in zunanje okoliščine spreminjajo. Zato upoštevamo pomembne in v naših očeh stabilne prihodke. Ocenimo prihodke na naših računih. Nato se lotimo odhodkov ali stroškov, nad katerimi imamo pogosto boljši pregled – vsaj nad rednimi odhodki, kot so obratovalni stroški. Pri tem igrajo veliko vlogo tudi najeti dolgoročni krediti, katere je treba nujno upoštevati v preglednici, saj predstavljajo velik delež odhodkov. Med odhodke torej štejemo: osnovne stroške, kot so hrana, obleka in obutev, osebna higiena in nega, čistila, zdravstvene storitve, najemnina, obratovalni stroški (elektrika, voda, ogrevanje, komunalni stroški, internet, RTV, oprema ...), razne kredite (potrošniški, stanovanjski, limiti na osebnih računih), varčevanja (namensko, rentno), zavarovanja (življenjska zavarovanja, nezgodna zavarovanja, dopolnilna zdravstvena zavarovanja, zavarovanje vozil, zavarovanje nepremičnine in druga premoženjska zavarovanja), otroci (vrtec, stroški šole), prevoz (javni prevoz, gorivo, cestnine, parkirnine), prosti čas (stroški počitnic, časopisi, revije, knjige, kultura in zabava, tečaji, izobraževanja, domače živali) in drugi stroški. Razlika med prihodki in stroški/odhodki je višek denarja oziroma primanjkljaj denarja. Višek denarja lahko dodatno varčujemo, na primer za nepredvidene stroške ali dodatno uvrstimo v kakšno izmed zgoraj naštetih kategorij. Če pa dobimo kot rezultat primanjkljaj denarja, moramo našo preglednico natančno analizirati in izločiti nepotrebne stroške oziroma si priskrbeti dodatne mesečne prihodke, ki bodo pokrivali odhodke. Zlato pravilo, katerega bi se morali držati: nikoli naj ne bo rezultat finančnega načrta s predznakom minus!

Preglednico izpolnjujemo glede na denarne tokove (sproti) in zbiramo morebitne odmike – primerjamo načrtovane in dejanske prihodke in odhodke ter pravočasno ukrepamo, če so izven načrtovanega. Analiziramo in ugotovimo vzroke za nastale razlike ter s tem naredimo finančni načrt bolj pregleden in realen. Seveda je pri načrtovanju prihodkov in odhodkov nujno potrebno upoštevati pravilno ravnotežje.

Primer preglednice se nahaja v Prilogi 1.

3.1.3 Obvladovanje stroškov in učinkovito vodenje osebnih financ

Kadar človek živi »normalno« življenje, ga spremljajo stroški. Lahko bi rekli, da so stroški življenjski spremljevalec in ne-obvladovanje stroškov nam lahko dela velike preglavice. Če torej vemo, da moramo varčevati in biti pripravljeni na nepredvidene življenjske dogodke, moramo vedeti, kako bomo obvladovali stroške in zato učinkovito vodili osebne finance. Razkorak med višino stroškov in višino prihodkov moramo znati obvladati!

Obvladati stroške pomeni, da je razlika med prihodki in odhodki pozitivna številka – za katero je zaželeno, da je čim višja. Torej stroške najlažje obvladujemo s pomočjo preglednice⁴ v prilogi, saj se pri mesečnih odhodkih/stroških lahko hitro opazi, kateri so previsoki in/ali nepotrebni. Stroške s tem vidimo črno na belem in jih lažje zmanjšamo ali povsem črtamo iz naše osebne bilance. Stroške obvladujemo z varčevanjem, katerega nujni sestavni del je zmanjševanje izdatkov. Izdatke lahko na zelo preprost način zmanjšamo in še kljub temu obdržimo ustrezen nivo življenjskega standarda. Nekaj enostavnih primerov zmanjšanja izdatkov: kuhajmo doma in ne hodimo v restavracije, varčujmo z elektriko in drugimi vrstami energije, nadalje poiščimo substitute dobrin itd.

Če torej porabljamo pod nivojem svojih zmožnosti, lahko preostanek sredstev privarčujemo, investiramo ali končno dosežemo katerega izmed naših ciljev. Samokontrola je pri tem odločujočega pomena.

»Finančno planiranje ne more nadzorovati prihodnosti. Lahko pa nam ponudi možnost, da se z njo lažje soočamo.« (Kvas, 2005, 13; povz. po Garner, 1995, 2)

3.2 Obvladovanje dolgov

»Nikoli ne rešuj dolgoročnih težav kratkoročno.« (Daniel S. Pena: Kupčije in pridobitve)

Imeti dolgove se nam danes zdi samo po sebi razumljivo, saj nam tudi država daje takšen zgled. Kadar pa moramo pričeti odplačevati dolgove in vsak mesec nameniti velik delež našega zaslužka odplačevanju teh dolgov, smo v stiski, saj razmišljamo, čemu nam je bilo

---

⁴ Preglednica v prilogi št. 1.

tega treba. Včasih se zadolžimo nepremišljeno in zadovoljimo trenutno potrebo. Ker smo si uresničili željo, smo v tistem trenutku srečni, vendar pride prav kmalu do streznitve. Nepotrebne stvari, najete na kredit, nam prinašajo samo še dodatne stroške in izgubijo vrednost. Če nadaljujemo z nepremišljenimi nakupi, sledimo slabemu vzorcu in se znajdemo v začaranem krogu. »Dolg lahko predstavlja največjo oviro v življenju. Lahko nam greni življenje. Ko začne dolg rasti hitreje, kot smo ga sposobni odplačevati, nas teža dolga lahko oropa naše samozavesti, prihodnosti, odvzame nam sposobnost varčevanja in investiranja.« (Lubej, Stanonik, 2009, 92)

»Potrošniška posojila so nespametna, uničujoča in nespodbudna. Zaradi dodatnih obresti in stroškov odobritve, obdelave in zavarovanja bistveno podražijo kupljeno.« (Lubej, Stanonik, 2009, 92)

Kljub vsemu dolgovi omogočijo rešitev stanovanjskega problema, saj nepremičnine zahtevajo kar velik finančni zalogaj. Večina od nas ni pripravljena ali si finančno ne more privoščiti, da bi najela stanovanje, plačevala denar za najemnino in hkrati varčevala za nakup nepremičnine, če izvzamemo nekatere zelo donosne in rizične oblike investicij⁵. Brez vsaj delnega najetja stanovanjskega kredita dandanes redko kdo zmore nabaviti nepremičnino. Seveda lahko z najetjem posojila financiramo tudi dodatno nepremičnino, katero oddajamo v najem. Taka nepremičnina se odplačuje sama s seboj in je »pameten« dolg. »Pametni dolgovi predstavljajo naložbe in investicije, ki bodo skozi čas povečevale vrednost celotnega premoženja, saj bodo dolgoročno pridobivale na vrednosti in/ali vam omogočale pobiranje najemnin ali višje plače.« (Lubej, Stanonik, 2009, 91)

Zlato pravilo je: »Zadolžimo se le v tolikšni meri, kolikor dejansko potrebujemo in smo sposobni vrniti, poleg tega pa dolg ne sme ovirati varčevanja za naše ostale življenjske cilje.« (Lubej, Stanonik, 2009, 92)

3.2.1 Najemanje posojila

»Konec leta 2007 je slovensko gospodinjstvo v povprečju dolgovalo banki osem plač, Slovenci pa so bankam dolžni 7,2 milijarde evrov. Član sveta Banke Slovenije Božo Jašovič

---

⁵ Investicije bomo spoznali v nadaljevanju.

je maja 2008 opozoril, da se dolg slovenskih gospodinjstev povečuje za 19 odstotkov na leto in to predvsem na račun bančnih posojil. Še sredi leta 2005 je celotna zadolženost prebivalstva znašala 23 odstotkov BDP-ja, v letu 2008 ob polletju pa je presegla 30 odstotkov BDP-ja oziroma dosegla je skoraj 11 milijard evrov. Od tega so Slovenci bankam dolžni 7,2 milijarde evrov ali nekaj več kot 20 odstotkov BDP-ja. Pomemben delež v zadolženosti gospodinjstev predstavljajo še trgovinski krediti in avansi ter drugo, je dejal Tomaž Košak.« (<http://www.mladina.si/tehdnik/200844/kolikoslovencevbovtstiski>, 8. 2. 2010)

Kadar želimo nekaj kupiti, potrebujemo denar, če pa denarja nimamo, imamo možnost najeti posojilo. Posojila lahko najemamo pri bankah in hranilnicah, trgovcih, lizingodajalcih itd. S tem povečamo svojo trenutno kupno moč na račun bodočih zaslužkov. Kaj se zgodi, če prihodki v prihodnosti odpadejo, bomo spoznali v nadaljevanju te točke.

Preden najamemo posojilo, bi morali preračunati, koliko znašajo stroški najema. Višina stroškov je odvisna od ponudbe bank, vendar nas obremenjujejo stroški treh subjektov. Kot prvi in največji je posojilodajalec, ker od nas prejme glavnico in obresti. Naslednji je tisti subjekt, ki poskrbi, da prejmemo denar. To je lahko banka ali kakšen posrednik. V takih primerih so stroški običajno vračunani v ceno kredita. Sledi zavarovalnica, ki mora biti prisotna zaradi zavarovanja posla za primer nezmožnosti plačila.

»Najpomembnejša dejavnika, po katerih se posojila razlikujejo, sta obrestna mera in doba vračanja posojila. Glede na slednjo ločimo kratkoročna in dolgoročna posojila, ta delitev pa za seboj potegne tudi obrestno mero. Posojila z dolgoročnim vračanjem so praviloma dražja od tistih na krajši rok. S ceno so mišljene obresti, ki jih zanje plačamo. Obrestna mera pa ni edini strošek, ki ga plačamo za izposajo denarja. Kadar se odločimo za posojilo, moramo upoštevati še dodatne stroške, in sicer stroške odobritve kredita, stroške njegovega zavarovanja in druge stroške (na primer interkalarni obresti). Dejansko ceno denarja (obresti + vsi stroški) izraža efektivna obrestna mera.« (Lubej, Stanonik, 2009, 93)

Tabela prikazuje primerjavo med tremi bankami za isto vrsto kredita⁶.

---

⁶ Vsi podatki, ki sledijo, temeljijo na izračunih, ki so dostopni na spletnih straneh naštetih bank. <http://www.nlb.si/krediti>, 7. 3. 2010, <http://www.nkbm.si/productgroup.aspx?nodeid=66>, 7. 3. 2010 in <http://www.abanka.si/sys/cmspage.aspx?MapaId=91>, 7. 3. 2010.

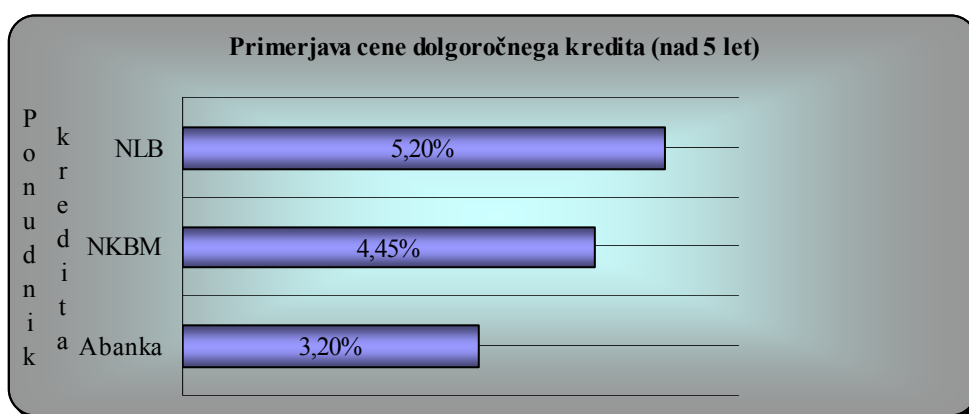
	Dolgoročni kredit nad 5 let
Abanka d.d.	Euribor + 3,20 o.t.
Nova KBM d.d.	6 mesečni Euribor + 3,45 %
NLB d.d.	Euribor + 5,20 %

Tabela 2: Primerjava istovrstnih kreditov

Vir: Lasten prikaz

Euribor na dan 18. 1. 2010 znaša: 6-mesečni 0,975 in 12-mesečni 1,225⁷.

Iz te navedene tabele je razvidno, da je Abanka najugodnejša.

Grafikon 1: Primerjava dolgoročnega kredita

Vir: Lasten prikaz

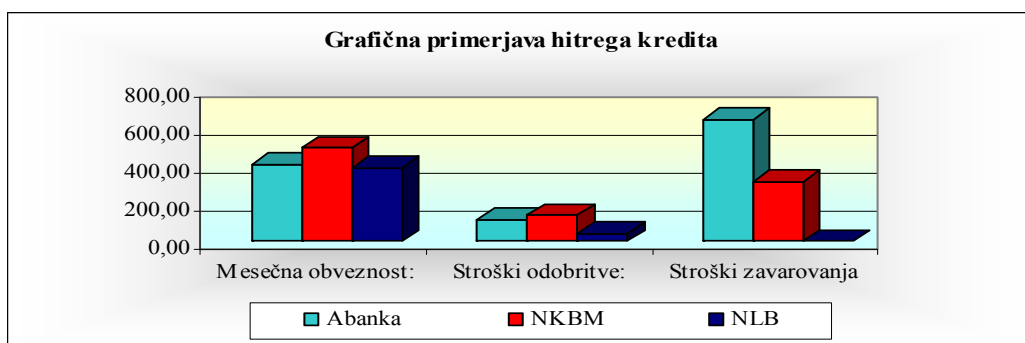
V nadaljevanju sledijo primeri izračunov različnih vrst kredita pri različnih bankah, izračunani za komitente posamezne banke, in sicer za hitri, dolgoročni in stanovanjski kredit:

HITRI KREDIT	Abanka	NKBM	NLB
Znesek kredita (EUR):	20.000,00	20.000,00	20.000,00
Število obrokov:	60	60	60
Mesečna obveznost (EUR):	402,67	491,71	384,89
Stroški odobritve (EUR):	115,00	137,50	41,73
Stroški zavarovanja:	642,66	312,49	0,00
Efektivna obrestna mera:	9,71 %	8,91 %	6,06 %
NOM:	7,70 %	7,60 %	5,81 %
Skupni znesek plačanih obrokov (EUR):	24.160,20	29.502,60	23.093,40
Razlika (EUR):	4.160,20	9.502,60	3.093,40

Tabela 3: Primerjava hitrega kredita

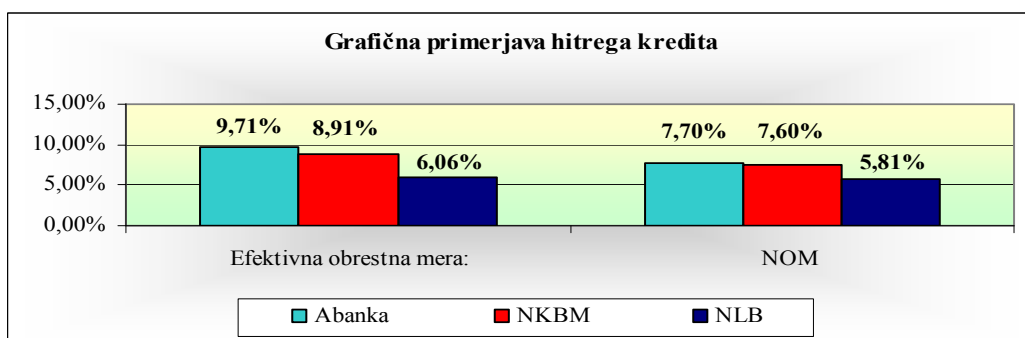
Vir: Lasten prikaz

⁷ Vir: <http://www.iracunovodstvo.eu>, 7. 3. 2010.

Grafikon 2: Primerjava hitrega kredita

Vir: Lasten prikaz

Grafikon 3: Primerjava hitrega kredita (obrestnih mer)

Vir: Lasten prikaz

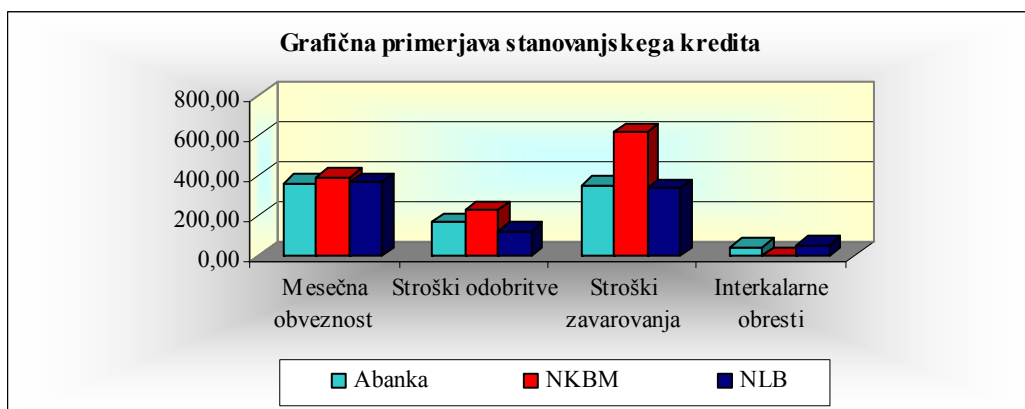
Iz zgornjih podatkov je razvidno, da je najugodnejši kredit trenutno pri NLB, čeprav še niso prišteti stroški zavarovanja (izračun je omogočal pri takšni vsoti samo druge oblike zavarovanja), ampak če za orientacijo vzamemo najvišje stroške, ki so pri Abanki 642,66 EUR, je še vedno obrestna mera toliko nižja, da se izplača, saj je po zmnožku višine in števila obrokov najcenejši. Najdražji je pri NKBM.

STANOVANJSKI KREDIT	Abanka	NKBM	NLB(Akcija)
Znesek kredita (EUR):	20.000,00	20.000,00	20.000,00
Število obrokov:	60	60	60
Mesečna obveznost (EUR):	364,03	394,61	369,78
Stroški odobritve (EUR):	170,00	229,45	125,19
Stroški zavarovanja (EUR):	353,84	622,49	337,24
Interkalarni obresti (EUR):	46,30	0,00	56,82
Efektivna obrestna mera:	4,67 %	9,04 %	5,22%
NOM:	3,52 %	6,85 %	4,16 %
Skupni znesek plačanih obrokov (EUR):	21.841,80	23.676,60	22.186,80
Razlika (EUR):	1.841,80	3.676,60	2.186,80

Tabela 4: Primerjava stanovanjskih kreditov

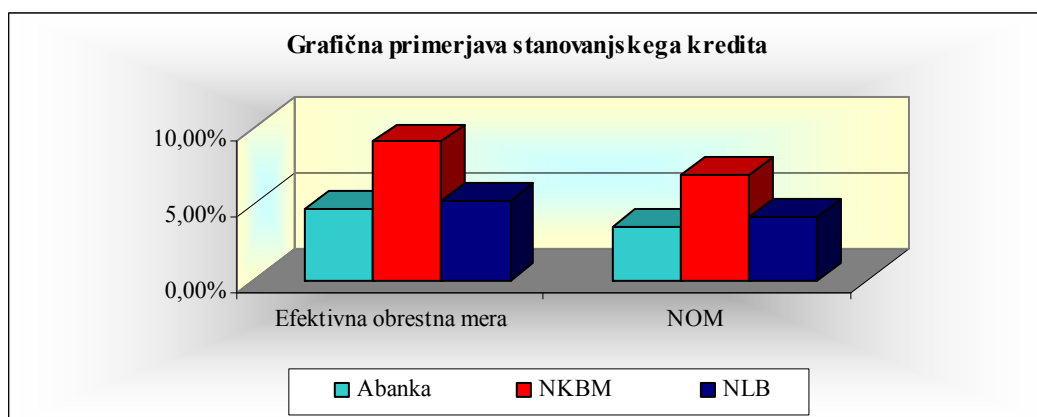
Vir: Lasten prikaz

Pri NKBM v izračun EOM zaradi trimesečnega roka porabe niso vključene interkalarne obresti.

Grafikon 4: Primerjava stanovanjskega kredita

Vir: Lasten prikaz

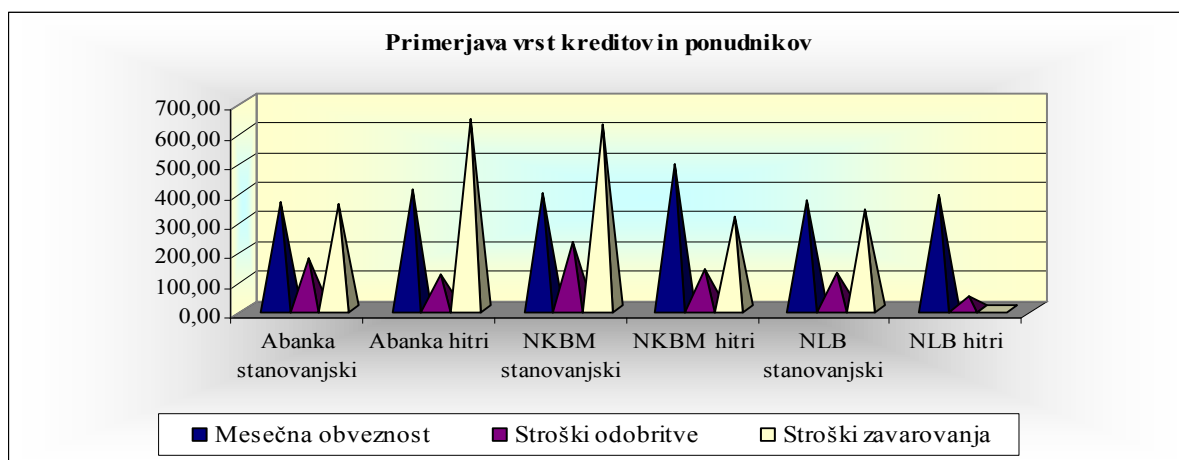
Grafikon 5: Primerjava stanovanjskega kredita (obrestnih mer)

Vir: Lasten prikaz

Podatki nam prikažejo, da je trenutno najbolj ugoden stanovanjski kredit pri Abanki, saj so obresti in mesečne obveznosti nižje. Da je kredit pri Abanki najbolj ugoden, je vidno pri izračunu zmnožka višine in števila obrokov, saj preplačamo v primerjavi z ostalima ponudnikoma samo 1.841,80 EUR. Najdražji kredit je pri NKBM. Pri vseh treh ponudnikih je bil izračun opravljen na podlagi istih kriterijev (fiksna obrestna mera in kredit, zavarovan z zavarovalnico).

Glede na to, da smo izračunavali ponudbe kreditov z enakimi izhodiščnimi podatki, lahko primerjamo posamezne oblike kreditov znotraj posamezne banke.

Grafikon 6: Primerjava vrst kreditov in ponudnikov

Vir: Lasten prikaz

Glede na dosedanje navedbe bi se pri najemu kredita na 5 let za vsoto 20.000 EUR odločili za najem stanovanjskega kredita pri Abanki d. d.. Glede na drugega najugodnejšega ponudnika kredita, ki je tudi stanovanjski, to je kredit pri NLB, kjer so stroški odobritve in stroški zavarovanja v začetku nižji skupaj za 61,41 EUR, vendar je mesečni obrok pri Abanki za 5,75 EUR nižji in se nam sprva višje plačilo stroškov že povrne po 11 obroku odplačevanja kredita.

Kadar najemamo posojilo, moramo glede na dane pogoje izračunati najugodnejšega. K ceni kredita pripomorejo različni pribitki bank. Obstajajo posojila s fiksno obrestno mero in spremenljivo obrestno mero. »Fiksna obrestna mera je že vnaprej izračunana obrestna mera, kjer posojilojemalec natančno ve, za koliko bo preplačal posojilo. Variabilna (spremenljiva) obrestna mera pa je sestavljena iz fiksnega pribitka⁸ (marže) banke in referenčne obrestne mere (če je posojilo v evrih, je to EURIBOR), ki se dnevno spreminja in oblikuje na finančnih trgih. Pri variabilni obrestni meri dejansko ne poznamo končnega zneska za odplačilo posojila. To tveganje torej prevzame posojilojemalec, medtem ko ga pri fiksnih obrestnih merah banka.« (http://cekin.si/clanek//posojila_in_varcevanja, 14. 2. 2010)

⁸ »Marža je dosežena razlika med povprečno aktivno in povprečno pasivno obrestno mero za pokrivanje stroškov poslovanja in oblikovanje dobička banke.« http://www.dnevnik.si/tiskane_izdaje/dnevnik/1705, 14. 2. 2010.

Če se odločimo za fiksno obrestno mero, bomo skozi dobo odplačevanja plačevali sorazmerno višje obresti kot pri spremenljivi obrestni meri. To je »cena«, ki jo moramo plačati, da ne tvegamo dviga spremenljive obrestne mere. Posojila s fiksnimi obrestnimi merami je najbolje jemati, kadar so obrestne mere nizke.

Ponudba posojil se razlikuje od banke do banke, od naših pogajalskih sposobnosti in naše bonitetne ocene pri banki.

»Višina odobrenega kredita je odvisna od več dejavnikov, in sicer od vrste kredita ter jamstva, ki ga lahko ponudimo za vračilo. Višina mesečnega obroka se giblje med 1/3 in 2/3 neto povprečnih mesečnih dohodkov.« (Lubej, Stanonik, 2009, 92)

Pri tem si lahko izredno enostavno izračunamo, koliko bomo morali plačati posojilodajalcu. Vidimo lahko, koliko dodatnega denarja plačujemo za že porabljen denar, če najemamo kredit za kredit, za stvari, ki ne pridobivajo na vrednosti, ampak jo izgublajo. V takšnem primeru je bojazen, da zapademo v finančne težave, saj je znesek obroka vedno višji in na razpolago imamo vedno manj denarja.

»Mnogi ljudje najemajo nova posojila za poplačilo starih. Po mnenju predstavnikov NKBM jih tako ravna več kot 30 odstotkov, hkrati pa si zagotovijo delno izplačilo v gotovini za tekoče potrebe. Slovenci sicer v različnih bankah najemamo različna posojila. V NKBM je od skupnega števila odobrenih posojil okrog 60 odstotkov kratkoročnih, po vrednosti pa gre za približno 15 odstotkov skupnega stanja. Najpogosteje jih ljudje porabijo za nakup izdelkov, namenjenih splošni porabi (bela tehnika, pohištvo). Dolgoročni pa so najpogosteje namenjeni za nakupe avtomobilov in vlaganje v stanovanja. V BACA pravijo, da je glede namenov zadolževanja trenutno razmerje približno 20 odstotkov gotovinskih posojil, okrog 40 odstotkov avtomobilskih in prav toliko stanovanjskih, opažajo pa še, da se Slovenci ogromno zadolžujemo zlasti za potrošne dobrine. V Abanki se ljudje večinoma zadolžujejo dolgoročno, največ povprašujejo po gotovinskih posojilih, sledijo posojila za stanovanja, avtomobile in druge dobrine.« (<http://www.mladina.si/tehdnik/200322/clanek/pr-dolgovi/>, 13. 2. 2010)

V naravi Slovencev je, da je še vedno pomembno, kaj ima sosed in temu tudi sledimo. Ni pomembno, koliko zato žrtvujemo, samo da je navzven videti boljše kot sosedovo.

Še eno zlato pravilo: »Ne izposodi si tistega, kar ti ponujajo, ampak tisto, kar potrebuješ in si sposoben vrniti!« (Miš Svoltjšak, 2001, 76)

3.2.2 Odplačevanje dolgov

»Nekdanji guverner Banke Slovenije Mitja Gaspari je že lani spomladi opozoril, da problem ni v zadolževanju, ampak v premoženju, ki ga imajo dolžniki v rezervi, če se zgodi kaj nepredvidenega in kredita ne morejo več odplačevati s plačo, pokojnino in drugimi tekočimi prihodki.« (<http://www.mladina.si/teednik/200844/kolikoslovencevbovstiski>, 8. 2. 2010)

Dolgove moramo, kolikor se da hitro, poplačati, če želimo brezskrbno spati. Poplačilo dolgov ni zmeraj tako preprosto, še posebej, če imamo več dolgov. Dolgovi bodo diktirali naš vsakdanjik, z njimi se bomo morali sprijazniti in poskrbeti za poplačilo le-teh. Postaviti si moramo vprašanje, kdo je kriv za nastale dolgove? Seveda smo za to krivi sami in samo sami se lahko izkopamo iz njih. To spoznanje nam daje moč jih tudi odpraviti.

»Avtor pravi, da nam je lahko pri odpravi dolgov v pomoč načrt poplačila dolgov. Pri tem gre za njihovo obvladovanje v tem smislu, da dolg opredelimo, ga dosledno odplačujemo, zmanjšamo porabo, imamo nadzor nad uporabo kreditnih kartic in še nam ostanejo sredstva, ki jih namenimo varčevanju. Najboljši način, da premagamo dolgove, je oblikovanje lastnega naložbenega premoženja.« (Lubej, Stanonik, 2009, 94)

Če zaslužimo 1.500 EUR neto in porabimo 1.000 EUR za življenje, nam ostane 500 EUR. 250 EUR vzamemo za pokritje dolgov, preostalih 250 EUR pa varčujemo. Tako bomo udarili dve muhi na en mah. Odplačali bomo dolgove in, ko bodo dolgovi odplačani, bomo imeli privarčevano že neko vsoto denarja. Pri tem je tudi pomembno, da si bomo z nalaganjem od privarčevanega denarja ustvarjali še dodaten denar. Denar bo zaslužil denar.

V današnjih časih seveda redko kdo zasluži 1.500 EUR, ampak ima tudi temu primerno nižje odhodke. Seveda pri tem ostane nižji znesek za poplačilo dolgov in varčevanje, ampak pomembno se je obrniti v pravo smer in začeti z dejanji; poiskati možnost za povišanje naših prihodkov in s tem poskrbeti za uresničitev zastavljenih ciljev.

Pri odplačevanju dolgov so nam lahko v veliko pomoč različni računalniški programi. Eden izmed najboljših je Buxfer. »Buxfer je aplikacija, ki omogoča zelo enostaven pregled nad finančnim stanjem. Je brezplačna internetna aplikacija, za uporabo katere je mogoča prijava tudi z uporabniškim imenom in geslom, ki ga uporabnik uporablja za prijavo v: messenger, svoje Google račune, Yahoojeve skupnosti ali Facebook. Mogoče je izdelati seznam dolgov in dolžnikov.« (http://cekin.si/clanek/posojila_in_varcevanja/kontrolirajte-svoje-stroske.html, 27. 2. 2010)

Slika 2: Primer računalniškega programa za pregled nad finančnim stanjem

Vir: <http://cekin.si/clanek/posojilainvarcevanja/kontrolirajte-svoje-stroske.html>, 27. 2. 2010

Lahko pa se beleženja dolgov in pregleda nad prihodki in odhodki lotimo drugače, za nekatere bolj dostopno. Evidenco izdelamo kar doma v lastni preglednici, v t.i. domači knjigovodski evidenci.

»Domače knjigovodstvo sestavljata dva dela: naše naložbe in viri sredstev zanje ter osebni proračun.« (Miš Svoltjšak, 2001, 15)

»Kot vsaka bilanca ima tudi ta na eni strani vse naše naložbe (prihranki, investicije, kot so stanovanja, avto, vrednostni papirji) in na drugi strani vire, s katerimi smo financirali naložbe (prihranki mesečnih plač, posojila, darila ...). Pomembno je, da smo pri sestavi bilance realni.

Svoje premoženje ocenimo po tržni vrednosti in pri tem ne pretiravamo v nobeno smer. Ob prodaji je potrebno upoštevati tudi morebitno plačilo davkov.« (Miš Svoltjšak, 2001, 15)

SREDSTVA	OBVEZNOSTI
DENARNA SREDSTVA	KRATKOROČNE OBVEZNOSTI
hranilne vloge	neporavnani mesečni računi
vezane vloge	obveznosti na kreditnih karticah
VREDNOSTNI PAPIRJI	limit
obveznice	DOLGOROČNE OBVEZNOSTI
delnice	najeto stanovanjsko posojilo
kuponi vzajemnih skladov	najeto hipotekarno posojilo
zakladne menice	najeto potrošniško posojilo
ZAVAROVANJA	najeto študentsko posojilo
premije življenjskega	najeto premostitveno posojilo
premije pokojninskega	DRUGI DOLGOVI
premije naložbenega	šolnina
NEPREMIČNINE	štipendija
hiša, stanovanje, vikend	neplačan del lizinga
zemljišče	morebitno doplačilo dohodnine
PREMIČNINE	nadomestilo uporabe stavbnega
avtomobil, plovilo	
pohišstvo, umetnine	
oblačila, nakit	
zbirke	NETO VREDNOST

Tabela 5: Osebna bilanca stanja

Vir: Lasten prikaz

3.3 Oblike varčevanj in investiranja

Skozi do sedaj napisano smo spoznali, kako pomembno in neizbežno je varčevanje za doseg naših ciljev. Oblik varčevanj pa je mnogo.

Imeti lastnost varčnosti pomeni, da smo na dobri poti k premožnosti.

»Waren Buffet je sedaj najbogatejši Zemljan. Že od leta 1993 je Forbes⁹ ocenil njegovo premoženje na 17 milijard. Kako je obogatel? Recept: varčevati in nalagati in še enkrat varčevati in nalagati.« (Schäfer, 2002, 194)

Če želimo uživati življenje sedaj, moramo sedaj varčevati. Najbolje je, da si od plače oz. naših dohodkov takoj damo 10 % na stran in to vsoto, kakršna koli je, pričnemo varčevati.

⁹ Ameriška revija Forbes Magazine, ki letno objavlja sezname najbogatejših ljudi – po celem svetu.

3.3.1 *Bančni depoziti*

»Štirideset odstotkov Slovencev svoje prihranke zaupa bankam, je pokazala zadnja raziskava tržno-raziskovalne družbe GfK¹⁰. Podatki v julijsko-avgustovskem biltenu (2009) Banke Slovenije kažejo, da je bilo konec julija za 7,8 milijarde evrov vezanih vlog gospodinjstev.« (<http://mojeviro.finance.si/259717>, 1. 3. 2010)

»O bančnem depozitu oziroma vlogi govorimo, ko vlagatelj položi ali prenese denar na račun pri banki, banka pa se hkrati obveže, da ga bo na zahtevo ali v določenem času vrnila in mu plačala pripadajoče obresti. Bančne vloge delimo na vloge na vpogled ali depozite a vista ter vezane depozite.

Vpogledno vlogo pri nas predstavlja vloga na transakcijskem računu. Gre za denarni znesek, ki je namenjen tekočemu dvigovanju in nakazovanju s tega računa tretjim osebam. Sredstva so unovčljiva v vsakem trenutku. Pri varčevanju v obliki vezanih depozitov gre za sklenitev pogodbe med banko in komitentom o vezavi denarnih sredstev za določeno obdobje, za katero bo komitent prejemal dogovorjene obresti, katerih višina je odvisna od ročnosti depozita in vezanih sredstev. Za takšno obliko se odločimo takrat, ko zagotovo vemo, da denarja v obdobju vezave ne bomo potrebovali. Ta oblika je manj likvidna, saj do prihrankov ne moremo priti pred dogovorjenim rokom. Če pa pogodbo vseeno prekinemo, smo oškodovani za obresti.« (Lubej, Stanonik, 2009, 42)

Naš denar torej lahko vežemo na različna obdobja, pri čemer je obrestna mera pri Abanki od 0,85 % do 4,25 % nominalne obrestne mere na leto. Vendar, če še k temu prištejemo oz. odštejemo letno inflacijo, se lahko kaj hitro zgodi, da nimamo veliko dobička pri tem varčevanju. Dolgoročno varčevanje na banki se ne izplača, takšno varčevanje se izplača za naše kratkoročne cilje.

Prebivalstvo pa je mnenja, da so bančne vloge še najbolj varne in k temu pa je pripomoglo še dejstvo, da je bilo sprejeto višje jamstvo za vloge komitentov posameznih bank. V primeru stečaja banke ali hranilnice tako dobi komitent izplačano zajamčeno vlogo.

---

¹⁰ GfK Slovenija je vodilno slovensko tržno-raziskovalno podjetje.

»V Novi KMB pravijo, da je zanimanje za varčevanje in še posebej za depozite med njihovimi komitenti večje kot v minulih letih. Večati se je začelo že v drugi polovici leta 2008, ko so se začele spreminjati gospodarske razmere. Trenutno stranke v Novi KBM največ povprašujejo po kratko- in dolgoročnih vezavah sredstev s fiksno obrestno mero, veliko ljudi pa se odloča tudi za rentno varčevanje in stanovanjski varčevalni račun.«
(<http://www.finance.si/260229>, 1. 3. 2010)

3.3.2 Rentno varčevanje

Tudi rentno varčevanje je oblika varčevanja, ker nam po preteku nekega vnaprej določenega obdobja daje redne in stabilne vire sredstev. Večinoma se odločamo za rentno varčevanje, kadar želimo urediti in zgraditi našo finančno prihodnost, poskrbeti za dodatno pokojnino. Lahko pa privarčevani denar porabimo za uresničitev kakšnih drugih zastavljenih ciljev.

»Rentno varčevanje razdelimo po dveh kriterijih: po obliki oz. vrsti varčevanja in po stopnji tveganja, ki je v obratnem sorazmerju s pričakovano donosnostjo in je odvisna od gibanj na kapitalskih trgih. Delitev po drugem kriteriju tveganja je značilnost predvsem modernih kombiniranih finančnih produktov, ki jih v grobem lahko razdelimo na konservativne, uravnotežene in dinamične (zadnji so bolj tvegani).« (<http://www.finance.si/260226/Kako-var%E8evati-za-starost>, 1. 3. 2010)

»Rentna zavarovanja so najbolj konservativna, najbolj varna, a običajno tudi najmanj donosna.« (<http://www.finance.si/260226/Kako-var%E8evati-za-starost>, 1. 3. 2010)

V okvir rentnega varčevanja je po navadi vključeno tudi zavarovanje za primer smrti.

»Življenjsko zavarovanje z izplačilom rente (t.i. 3. steber) je namenjeno osebam od 30 do 35 let in ima najnižjo možno zavarovalno vsoto z enkratnim ali obročnim rentnim izplačilom. Prednost tega zavarovanja je v višji donosnosti, vendar je tudi tveganje višje, saj je donos odvisen od vzajemnih skladov, ki so ponovno odvisni od gibanja tečajev na borzah.
(<http://www.finance.si/260226/Kako-var%E8evati-za-starost>, 1. 3. 2010)

Primer naložbenega življenjskega zavarovanja z dosmrtnim izplačilom rente ob izteku pri zavarovalnici Merkur pokaže, da bi 40-letni moški, ki bi dvajset let plačeval mesečni obrok v višini 100 EUR (ob predpostavki, da bo povprečna letna donosnost, vezana na vzajemne sklade v tem času, 10 %), po 20-ih letih začel prejemati 227 EUR dosmrtno rente. Če bi isto obdobje mesečno vplačeval 300 EUR, bi renta znašala že 860 EUR, če pa bi ob sklenitvi pogodbe v enkratnem znesku vplačal 70.000 EUR in kasneje mesečnih obrokov ne bi vplačeval, pa bi po 20-ih letih začel dobivati mesečno rento v višini 2.052 EUR.« (<http://www.finance.si/260226/Kako-var%E8evati-za-starost>, 1. 3. 2010)

Seveda je možno rentno varčevati tudi na bankah.

»Renta pri bančnem rentnem varčevanju se ne izplačuje dosmrtno, ker mora rentni varčevalec številko rent določiti vnaprej. S tem ima tudi to pomanjkljivost, da višine rent niso vedno enake, ampak se zneski pogosto z vsakim naslednjim izplačilom manjšajo.« (<http://www.finance.si/260226/Kako-var%E8evati-za-starost>, 1. 3. 2010)

2. steber ponuja posameznikom kakovosten individualni pokojninski načrt, ki omogoča izplačevanje dodatne starostne ali predčasne pokojninske rente. Je prostovoljen, vendar navzgor omejen, saj znaša maksimalna premija 5,844 odstotka posameznikove bruto plače, vendar ne več kot 2.646,21 EUR letno. Država omogoča davčno olajšavo tako za delodajalce, če plačujejo premijo, kot za zaposlene.

»Po neuradnih podatkih se večina Slovencev znotraj naložbenih zavarovanj odloča za delniške vzajemne sklade oz. razmeroma agresivne naložbe. Glede na zgodovino lahko pričakujemo osem odstotno povprečno letno donosnost, a pretekli donosi niso zagotovilo, da bo tako tudi v prihodnje.« (<http://mojeviro.finance.si/259717>, 1. 3. 2010)

3.3.3 Vzajemni skladi

»Vzajemni sklad je združeno premoženje velikega števila različnih vlagateljev. S sredstvi, ki se stekajo na poseben skupni račun, upravlja posebno podjetje DZU. Je v lasti vseh vlagateljev, ki so vložili denar. Sredstva vlagateljev upravljaavec razprši v veliko različnih

naložb (delnice, obveznice, depoziti). Ločimo delniške, obvezniške in mešane vzajemne sklade ter sklade denarnega trga.« (Lubej, Stanonik, 2009, 75–77)

»Za varčevanje v vzajemne sklade se odloča devet odstotkov anketiranih Slovencev, kažejo podatki GfK. Statistika razkriva, da je bila v juliju 2009 vrednost sredstev, vloženih v slovenske vzajemne sklade, 1,7 milijarde EUR, vplačil pa za 3,6 milijona EUR. Pričakovana povprečna letna donosnost globalno razpršenega portfelja delnic je dolgoročno okrog osem odstotkov. V vzajemne sklade lahko vlagamo različno, kadar želimo, in v zneskih, ki jih imamo. Lahko pa se odločimo tudi za redno vplačevanje, kar pa je najboljše narediti preko varčevalnih načrtov pri kateri izmed družb za upravljanje. Gre za načrt, s katerim se zavežemo, da bomo redno vlagali v vzajemne sklade. Vstopni stroški so nižji, a se največkrat plačajo vnaprej glede na predviden znesek v dogovorjenem varčevalnem obdobju. Varčevalci lahko kadarkoli predčasno nehajo vplačevati, ob izplačilu privarčevanega zneska pa vam zaračunajo izstopne stroške.« (<http://mojeviro.finance.si/259717>, 7. 3. 2010)

Finančna kriza je in bo vplivala na spremembo strukture varčevanja v Sloveniji, ampak sprva moramo ljudje s povprečnimi zaslužki nekaj privarčevati, da bomo lahko kasneje investirali.

3.4 Investiranje

Tako, kot smo navedli, da je potrebno varčevati za zastavljene cilje, je prav investiranje tisto, ki doda varčevanju še dodatno vrednost – denar zasluži denar, ga pa tudi izgublja. Investiramo lahko: v bančne naložbe (varčevanja, državni vrednostni papirji in državne obveznice, blagajniški zapisi), ki so najbolj varne, v različna zavarovanja (rentno, življenjsko, pokojninsko), v obveznice občin in podjetij, kar je nekoliko bolj tvegano, in investiramo še lahko v najbolj tvegane oblike, ki prinašajo največje donose, to so delnice podjetij, vzajemne in investicijske sklade. Investiramo tudi lahko v nepremičnine, znamke in umetnine. Investiramo lahko po lastni presoji ob upoštevanju pravil investiranja in časovne dimenzije, kar pomeni, da moramo pričeti varčevati čim prej.«

(<http://www.revija.mojedelo.com/karierni-razvoj/osebne-finance-za-vsakogar-189.aspx>, 10. 3. 2010)

Vrednostni papirji (delnice in obveznice) kotirajo na borzi in imajo visoko likvidnost, saj se lahko v hitrem času prodajo, tako nam je gotovina takoj na razpolago.

»**Delnice** nam med vsemi naložbami dolgoročno prinašajo najvišje donose (kapitalski dobiček¹¹ in dividende¹²). Delimo jih glede na pravice na navadne in prednostne. Prednostne delnice imajo določeno fiksno dividendo, ki mora biti izplačana vsako leto. Posledično imajo prednostne delnice nižji donos kot navadne, saj je tveganje naložbe manjše. Dalje še delimo delnice na imenske in prinosniške, ker se prve glasijo na točno določeno osebo, druge se pa glasijo na prinosnika. Donos delnice je odvisen od njene tržne vrednosti, ki se oblikuje na podlagi ponudbe in povpraševanja na borzi« (Lubej, Stanonik, 2009, 64–67)

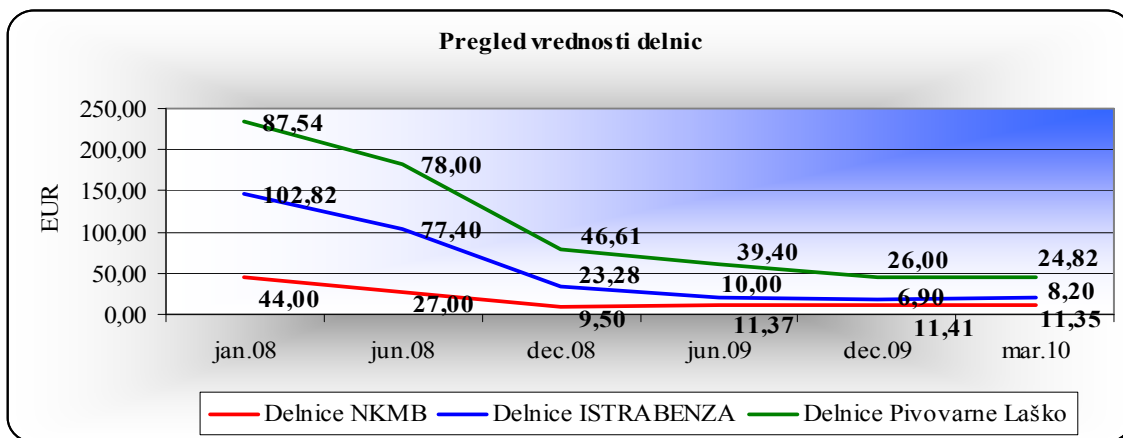
»**Obveznica** je dolžniški vrednostni papir, na podlagi katerega imetnik na točno določen dan v prihodnosti dobi izplačan izposojen znesek (glavnico), v obdobju med izdajo do zapadlosti pa tudi pripadajoče obresti. Obveznice izdajajo občine, finančne institucije, podjetja ali država z namenom pridobitve finančnih sredstev, kar predstavlja ugodnejšo rešitev, kot če bi najeli kredit (posebnost so brezakuponske obveznice, ki ne izplačujejo obresti). Dobro likvidne obveznice so od Republike Slovenije, najbolj tvegane pa od podjetij. Obveznice delimo glede na zapadlost na kratkoročne (1-3 leta), srednjeročne (3-10 let) in dolgoročne (do 30 let). Obveznice se obrestujejo s fiksno ali spremenljivo obrestno mero. V primerjavi z delnicami je obveznica varnejša naložba, relativno donosna in ima visoko likvidnost, saj se lahko kadarkoli proda na borzi« (Lubej, Stanonik, 2009, 65–72)

»**Zlato** sodi med priljubljene oblike naložb. Gre namreč za sredstvo, ki se najbolj obnese v depresiji in okolju finančne krize. Zgodovina kaže, da v inflacijskem okolju ni bil vedno najboljši kratko- in srednjeročni ohranjevalec vrednosti, zato je pri tem treba biti zelo previden. Vseeno je lahko določena varovalka v naložbeni košarici, če kriza vnovič pokaže zobe.« (<http://mojevro.finance.si/259717>, 7. 3. 2010)

---

¹¹ Predstavlja razliko med prodajno in nakupno ceno delnice, ki je viden ob prodaji delnice.

¹² Ali udeležbo na dobičkih izplačujejo večinoma le velika in zrela podjetja.

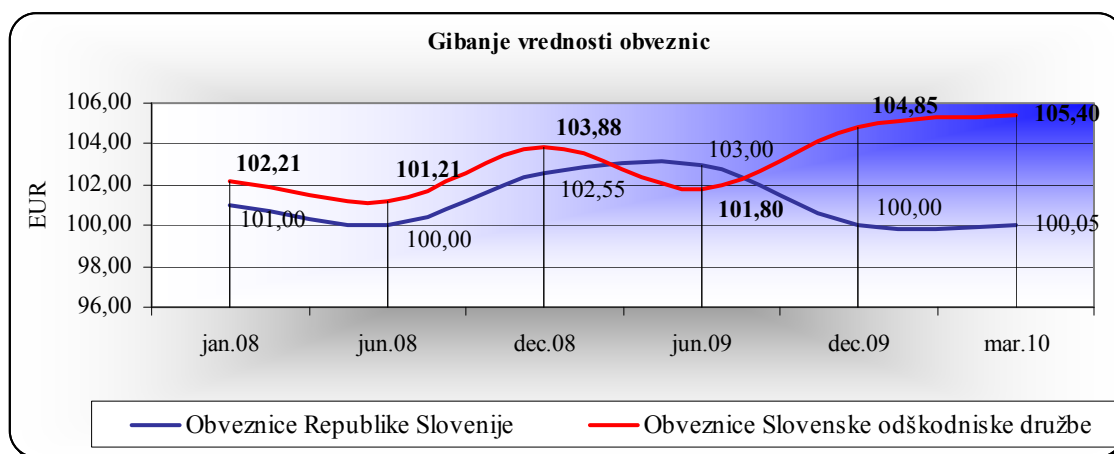

Grafikon 7: Pregled vrednosti delnic

Vir: Lasten prikaz; podatki pridobljeni iz

<http://www.ljse.si/cgibin/jve.cgi?doc=8230&sid=71J8rkRIX0ibNdzZ>, 10. 3. 2010

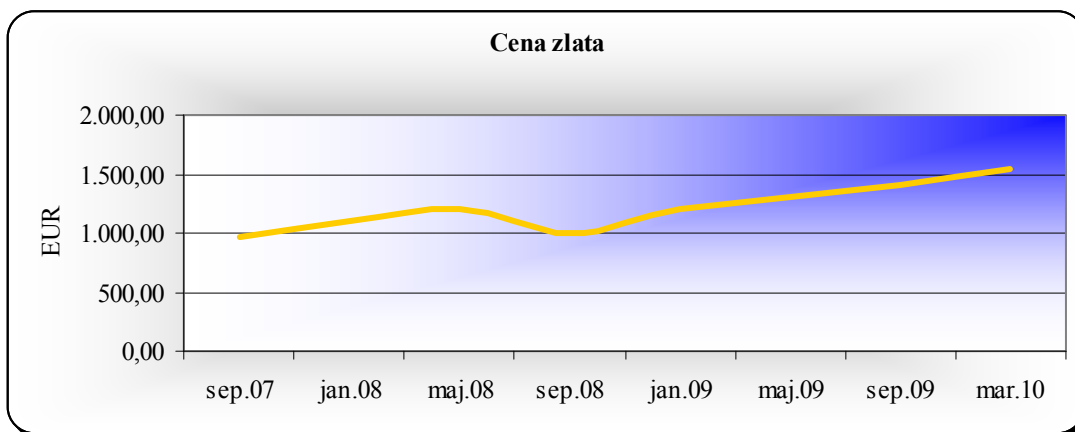
Padec vrednosti delnic je posledica trajajoče gospodarske krize. Strokovnjaki pravijo, da so bile visoke vrednosti v preteklosti samo napihnjene in se bodo vrednosti uravnale še po nekaj vzponih in padcih. Za potencialnega kupca je sedaj najboljši čas za investiranje, saj so cene nizke, ampak kot navedeno, je bolje investirati v več različnih delnic, ampak ne več kot 10. Investiramo dolgoročno in trenutno stanje je samo vprašanje časa in gospodarskih razmer.

Grafikon 8: Gibanje vrednosti obveznic

Vir: Lasten prikaz; podatki pridobljeni iz <http://www.ljse.si/cgibin/jve.cgi?doc=8230&sid=71J8rkRIX0ibNdzZ>, 10. 3. 2010

Obveznice so ena izmed najbolj stabilnih naložb, saj se vrednost v več kot enem letu ni bistveno spremenila.

Grafikon 9: Cena zlata od sept. '07 do mar. '10

Vir: Lasten prikaz, preračunani podatki v EUR in za unč zlata (31,1 g)

http://vzajemci.com/vz_article.php?ArticleID=19798, 11. 3. 2010

Po velikem padcu vrednosti delnic smo v razcepu, kam investirati, da bo naš denar varno naložen. Strokovnjaki so takoj svetovali: »investirajte v zlato«. Na grafu je lepo vidno, da se je od pričetka sedanje krize (sredi leta 2008) začela višati vrednost zlata. Ker je vedno več kupcev zlata, se zaradi višjega povpraševanja viša tudi cena. Tudi bojazen pred ponovnim padcem vrednosti dolarja viša ceno zlata. Omeniti je še potrebno, da sta nakup in prodaja zlata po zakonu ZDDV-1 oproščena plačila DDV.

Pri tako raznoliki ponudbi se poraja vprašanje, kam investirati, da bomo imeli največji možen dobiček in najnižje možno tveganje. Na pravo odločitev, kam naložiti denar, tudi vplivamo sami, naša leta, višina denarja, ki ga vlagamo, naši cilji nasploh. Ena izmed variant, ki jih lahko izberemo, je naslednja: del denarja bi vložili na banko (depozit), ki je namenjen kratkoročnemu varčevanju oziroma predstavlja manjšo varnostno rezervo, večji del denarja bi naložili v delnice, neodvisne ena od druge in čimbolj razpršene, ampak ne v več kot 7 različnih delnic. Kupili bi jih sedaj, ko so relativno nizke vrednosti, saj to predstavlja dolgoročno naložbo in dvig vrednosti delnic na dolgi rok je pričakovan; za bolj natančne odločitve bi se posvetovali s strokovnjakom. Pri tem se zavedamo, da delnice po vseh prognozah strokovnjakov ne bodo dosegle takšne vrednosti, kot so jih imele pred velikim padcem na borzi. Delnice bi kupovali tako na domačem kot na tujem trgu, saj vidimo prihodnost v razvijajočih se deželah prav toliko, če ne še več, kot pri nas. Odločitev za takšno vlaganje bi za nas pomenilo nenehno spremljanje trga in celotnega gospodarstva, da bi zaznali boljše možnosti za investiranje. In še vedno bi ostal del denarja, ki bi ga naložili v izobrazbo,

kot modro naložbo, saj nam omogoča bolj svobodno izbiro službe in posledično višje dohodke.

Za kakšno drugo skupino ljudi bi mogoče bila najboljša naložba v lastno podjetje, ki jim ob ustreznem gospodarjenju lahko prinese prav tako zavidljivo visoke dohodke.

4 ANKETA (OSEBNE FINANCE)

Kot ena izmed glavnih sestavin diplomskega dela je prav anketa, ki nam bo v obliki statističnih podatkov pokazala, kako anketiranci ravnaajo s svojimi dohodki, kako plemenitijo svoj denar in kako se pripravljajo na jesen življenja.

4.1 Izdelava ankete

Vprašalnik je bil razdeljen na tri dele. Prvi del je vseboval vprašanja, ki se nanašajo na splošne podatke, kot so spol, starost in izobrazba.

Drugi del je bil naravnán na finančne podatke posameznika, ker nas je zanimalo, kakšni so prihodki anketirancev, kolikšni so izdatki po posameznih potrošnih skupinah, kako ravnaajo s svojimi prihranki in s svojim premoženjem.

Tretji del pa je bil naravnán na aktualno problematiko v gospodarstvu – sedanjo globalno krizo. Pri tem sta nas predvsem zanimala pogled in reakcija posameznikov na sedanjo situacijo.

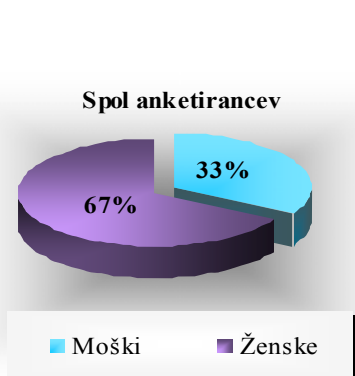
Uporabljena je bila metoda zaprtih vprašanj, ki anketirancu ponuja odgovore na zastavljena vprašanja in je jasno viden cilj raziskovanja.

4.2 Izvedba ankete

Za izvedbo ankete je uporabljeno dopisno anketiranje, to je spletna anketa, ki je bila poslana na elektronske naslove prijateljev, sorodnikov in znancev. V roku enega tedna je bilo izpolnjenih 110 anket, vendar smo jih 5 izključili, ker niso bile dokončno izpolnjene oziroma so imele nelogične podatke. Na podlagi 105-ih izpolnjenih vprašalnikov smo izvedli prikaz podatkov v sledečih grafih.

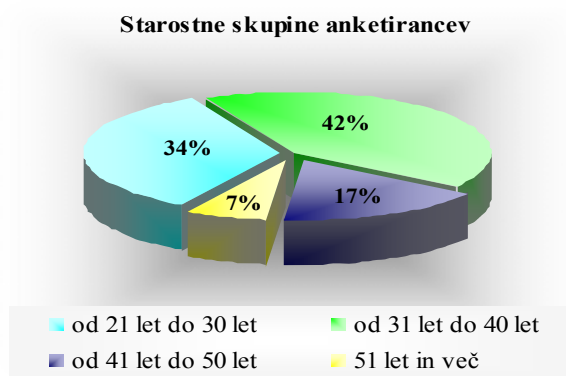
4.3 Rezultati ankete

V anketi je sodelovalo 33 % moških in 67 % žensk. Po starostni strukturi je sodelovalo največ anketirancev v starosti od 31 do 40 let, 42 % in 34 % je starih od 21 do 30 let.

Grafikon 10: Spol anketirancev

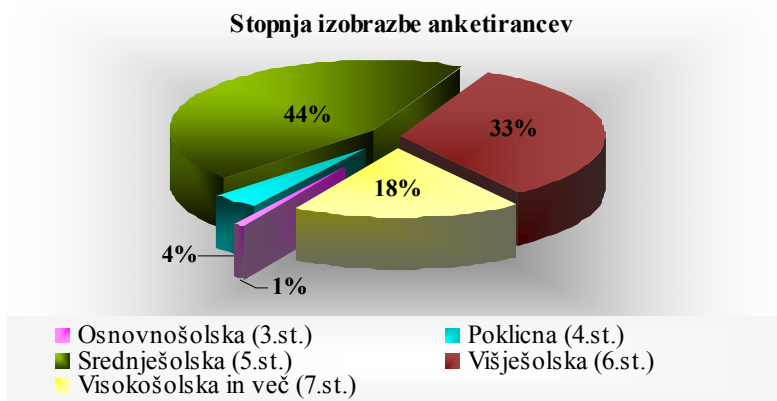
Vir: Anketa

Grafikon 11: Starostne skupine anketirancev

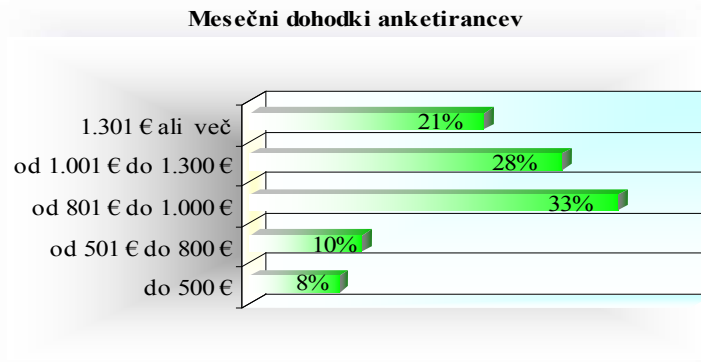
Vir: Anketa

Izobrazba, ki prevladuje, je srednješolska s 44 %, sledi višješolska (33 %) in nato še visokošolska z 18 %. Osnovnošolska in poklicna izobrazba skupaj dosejata komaj 5 %.

Grafikon 12: Stopnja izobrazbe anketirancev

Vir: Anketa

Grafikon 13: Višina mesečnih dohodkov

Vir: Anketa

V višino mesečnih dohodkov so bili vključeni prejemki, kot so plača, razne pogodbe, sejnine, izplačila potnih stroškov itn. 8 % anketirancev je v času anketiranja prejelo do 500 EUR dohodkov. 10 % je prejelo od 501 do 801 EUR, 33 % je dobilo 801 do 1.000 EUR, 28 % je prejelo od 1.101 do 1.300 EUR in kar 21 % je prejelo več kot 1.300 EUR.

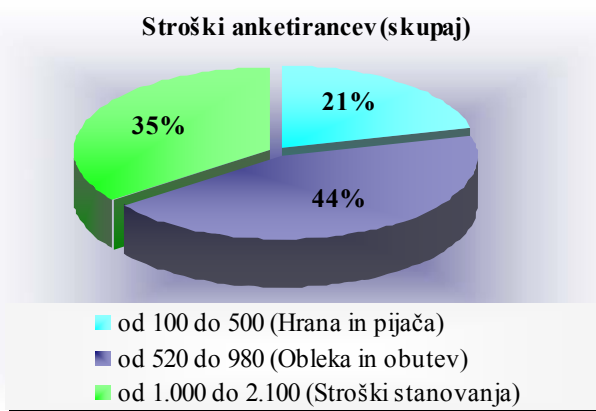
Grafikon 14: Višina mesečnih izdatkov za hrano in pijačo, obleko in obutev, stroške stanovanja in ostalo

Vir: Anketa

Anketiranci so v času anketiranja povprečno porabili za hrano in pijačo 282 EUR, za obleko in obutev 109 EUR, za stroške stanovanja, ki zajemajo najemnino, obratovalne stroške in morebitne kredite, so v povprečju porabili 394 EUR in za stroške, ki so jih anketiranci uvrstili v kategorijo drugo, 121 EUR. Stroški stanovanja so relativno nizki, ker je bilo nekaj

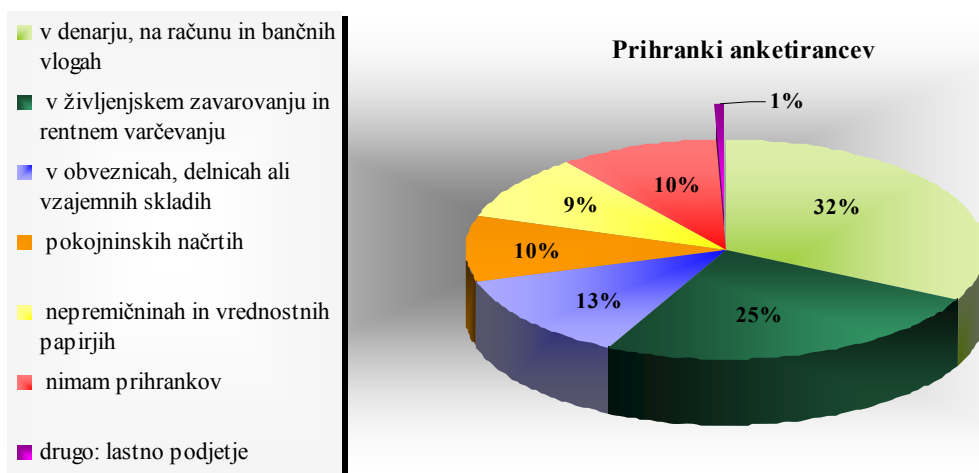
anketirancev, ki niso imeli tega izdatka bodisi zaradi drugačne finančne ureditve v družini ali zaradi tega, ker so še študentje in jim te stroške krijejo po večini starši.

Grafikon 15: Stroški skupaj

Vir: Anketa

Anketiranci so plačali od 100 do 500 EUR za hrano in pijačo, kar je zneslo 21 % od celotnih odhodkov. Od 520 do 980 EUR so porabili za nakup obleke in obutve, kar je 35 % od vseh odhodkov. Od 1.000 EUR do 2.100 EUR so anketiranci porabili za stroške stanovanja, to je 44 % od vseh odhodkov. Največ so, razumljivo, porabili za stanovanje, saj obratovalni stroški in morebitni vključeni stroški najemnine ali obroka kredita kar precej povišajo odhodke. Presenetljivo visoki so stroški obleke in obutve, pri čemer je verjetno vzrok, da je v času anketiranja potekala zimska razprodaja. Stroški hrane in pijače so relativno nizki, pričakovali smo višje izdatke za hrano in pijačo.

Grafikon 16: Naloženi prihranki se nahajajo

Vir: Anketa

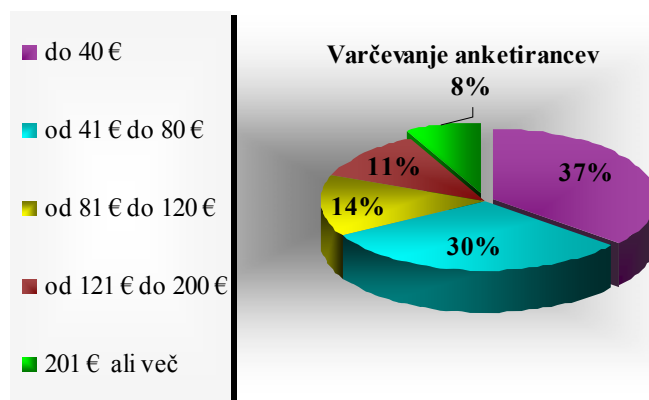
Na vprašanje, kje imajo anketiranci naložene svoje prihranke, je kar 32 % odgovorilo, da v denarju, na računu in bančnih vlogah, kar je pokazatelj, da je varčevanje na banki anketirancem najbližje in najbolj sigurno. Naslednja kategorija, v kateri imajo anketiranci največ prihrankov, so življenjska zavarovanja in rentna varčevanja, teh je kar 25 %, za kar je najverjetnejši vzrok ta, da imajo vedno bolj v zavesti prihodnost. Tudi v obveznice, delnice in vzajemne sklade nalaga 13 % anketirancev, ki so pripravljene tvegati malo več in s tem tudi več pridobiti. V pokojninske načrte, nepremičnine in vrednostne papirje jih skupaj nalaga kar 19 % anketirancev, saj jih je precej lastnikov nepremičnin. Zaskrbljujoč je podatek, da kar 10 % ne varčuje in nima prihrankov. Samo 1 %, to je en anketiranec, nalaga del svojega dohodka v lastno podjetje.

Grafikon 17: Sklenjena dodatna oblika pokojninskega varčevanja

Vir: Anketa

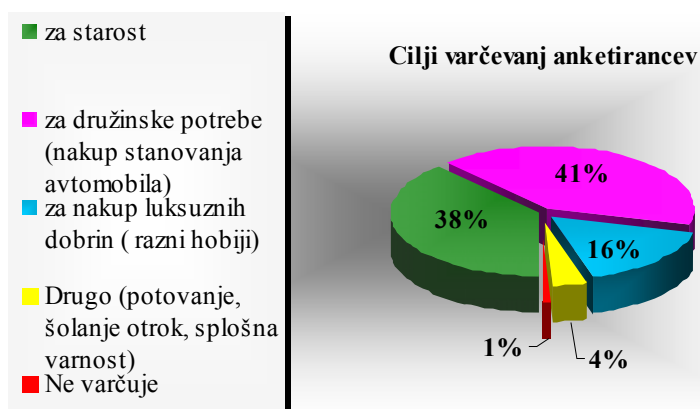
Dodatno pokojninsko varčevanje ima sklenjeno komaj 49 % anketiranih. Glede na večino anketirancev, ki so stari od 31 do 40 let in jim do upokojitve manjka najmanj 20 let, je ta podatek dokaj sprejemljiv. Če pogledamo iz druge plati, je rezultat premajhen, saj po napovedih strokovnjakov lahko na naše pokojninske blagajne računamo le do leta 2030. Posameznik bi se moral zavedati resnosti situacije, zato bi ta procent moral biti veliko višji.

Grafikon 18: Mesečno varčevanje

Vir: Anketa

Na vprašanje, koliko so pripravljeni anketiranci mesečno varčevati za zastavljene cilje, je kar 37 % odgovorilo, da bi lahko varčevali do 40 EUR mesečno, kar velik delež (30 %) si lahko privoščijo varčevati od 41 do 80 EUR in komaj 8 % lahko varčuje 201 EUR ali več. Podatki so glede na mesečne prihodke anketirancev dokaj nizki, saj ima kar 33 % do 1.000 EUR dohodkov na mesec.

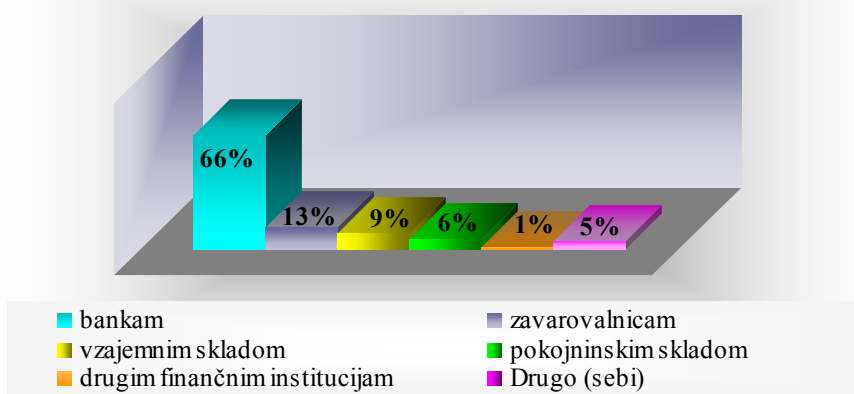

Grafikon 19: Cilji varčevanja

Vir: Anketa

Največji odstotek anketirancev (41 %) varčuje za družinske potrebe, na kar v veliki meri vpliva starost anketirancev. Za starost jih varčuje 38 %, kar je glede na sedanje stanje pokojnin majhen delež, posebej, če primerjamo, da jih kar 16 % varčuje raje za luksuzne dobrine. Samo 4 % vprašanih varčuje za šolanje otrok, potovanja ali splošno varnost in še vedno se najde 1 % vprašanih, ki ne varčuje, kar je lahko tudi posledica nizkega dohodka.

Anketiranci zaupajo:

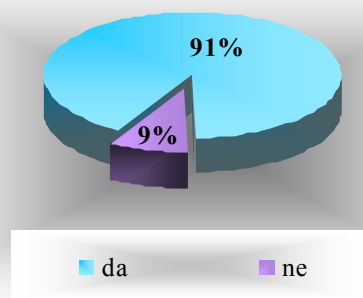

Grafikon 20: Zaupanje institucijam

Vir: Anketa

Kot je pričakovano, v teh časih največ anketirancev zaupa bankam (66 %), saj so najbolj zanesljive. Samo 13 % zaupa zavarovalnicam, 9 % vzajemnim skladom in komaj 6 % pokojninskim skladom, kar kaže na to, da se zgoraj navedenih 49 % anketirancev ne odloča za te oblike pokojninskih varčevanj. Samo 1 % zaupa drugim finančnim institucijam, 5 % pa zaupa bolj sebi kot kateri koli instituciji, pri čemer je vzrok verjetno v sedanji gospodarski situaciji.

Pregled nad vloženim denarjem

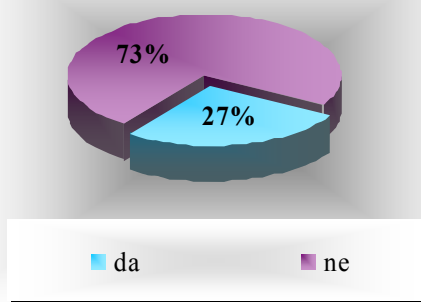

Grafikon 21: Pregled nad vloženim denarjem

Vir: Anketa

Kar 91 % vprašanih ima pregled nad vloženim denarjem, kar kaže na skrbnost in previdnost anketirancev, ostalih 9 % pa nima pregleda nad vloženim denarjem.

Plačilo računov s prihranki?

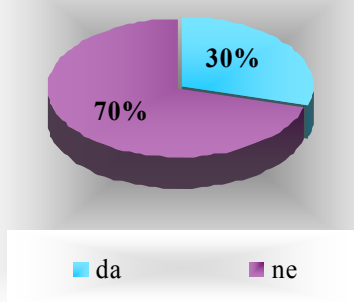

Grafikon 22: Plačevanje mesečnih računov s prihranki

Vir: Anketa

27 % anketirancev plačuje s prihranki mesečne račune kljub dokaj visokim dohodkom anketirancev.

Beleženje izdatkov

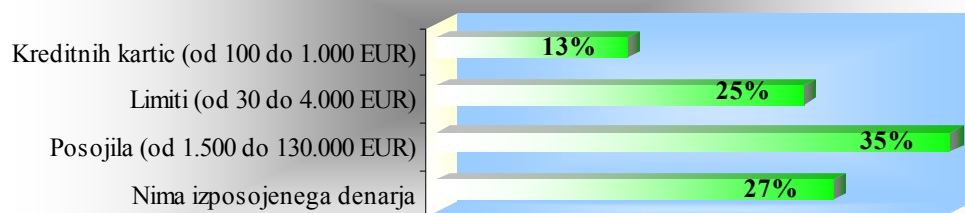

Grafikon 23: Beleženje vsakodnevnih izdatkov

Vir: Anketa

Kar 30 % vprašanih svojega časa ne bi namenilo beleženju izdatkov, kar je posledično povezano s tem, da je tako velik procent primoran plačevati tekoče stroške s privarčevanim denarjem.

Izposojen denar anketirancev

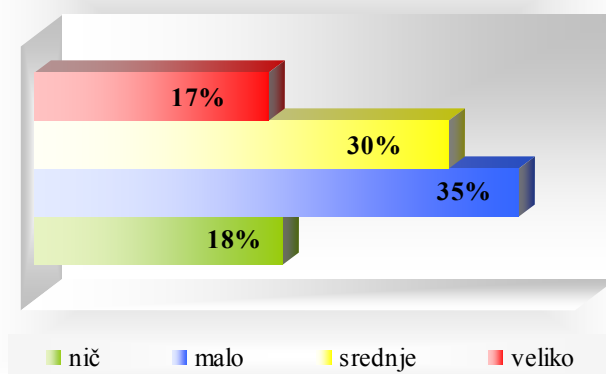

Grafikon 24: Izposojen denar

Vir: Anketa

Samo 35 % anketirancev ima posojila, ki se gibljejo od 1.500 do 135.000 EUR. Tudi limitov ni veliko (25 % od 40 do 4.400 EUR), saj ima večina pod 2.000 EUR limita. 13 % anketirancev ima dolgove v višini od 100 do 1.000 EUR pri kreditnih karticah. Visok znesek anketirancev 27 % nima izposojenega denarja, kar je verjetno posledica višjih dohodkov anketirancev.

Vpliv finančne krize na anketirance

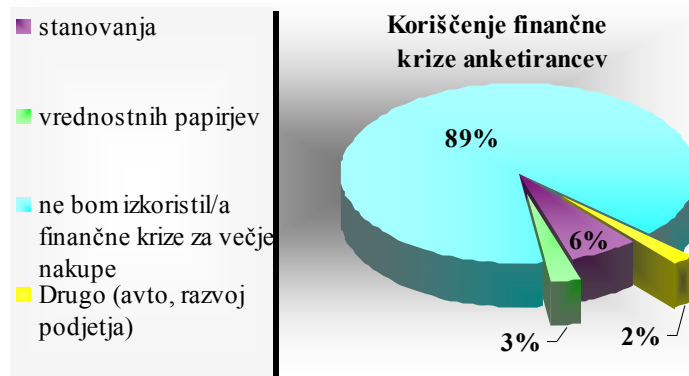

Grafikon 25: Vpliv finančne krize/recesije

Vir: Anketa

Glede na vsakodnevna poročila o vedno večjem vplivu finančne krize na naše gospodarstvo je presenetljivo, da je samo na 17 % anketirancev finančna kriza veliko vplivala. 35 % čuti majhen vpliv, na 30 % vprašanih vpliva srednje in na 18 % vprašanih nič ne vpliva. Rezultati

kažejo, da so anketiranci zaposleni v podjetjih, katere finančna kriza še ni zajela oziroma jih ne bo zajela.

Grafikon 26: Koriščenje finančne krize

Vir: Anketa

Ne glede na predhodne ugotovitve se bo samo 6 % odločilo za nakup stanovanja in samo 3 % se bodo odločili za nakup vrednostnih papirjev, kar je presenetljivo majhen znesek glede na to, da večina strokovnjakov priporoča nakup in investicije zaradi tako nizkih cen. 2 % vprašanih bo kupilo avto oziroma naložilo denar v razvoj podjetja; slednje je tudi dobra investicija. Kar 89 % jih ne bo investiralo, kar je glede na relativno visoke dohodke in nizek vpliv finančne krize presenetljivo, da anketiranci niso pripravljeni prevzeti rizikov.

5 SKLEP

Živimo v času, kjer ima cela Evropa težave s pokojninami in brezposelnostjo. To je lahko velika težava posameznika in ta nesrečen slučaj nas lahko doleti v vsakem trenutku. Zatorej je še posebej pomembno, da za lastno premoženje poskrbimo ne glede na to, kako veliko je. Prvi in najpomembnejši korak je postavitve ciljev in nato iskanje novih možnosti na tržišču. Naša prihodnost bo zaznamovana preko naših sedanjih aktivnosti in mišljenja. Pri tem je ključnega pomena varčevanje in investiranje privarčevanega denarja. Največjo pomoč nam vsekakor nudijo strokovnjaki na tem področju, če se pa čutimo dovolj sposobni, se lahko tega dela lotimo tudi sami in si s pomočjo finančnega načrta jasno prikažemo naše finančno stanje. Nadaljnji koraki so nato odvisni od naših prihodkov in odhodkov.

Odločitev za samo-poizkus je bila samo vprašanje časa in tako je bilo uvedeno načrtovanje osebnega denarnega toka. Vsak posameznik se mora zase odločati, če želi uvesti takšno obliko načrtovanja osebnih financ, vendar je resnično vredno poizkusa.

Pogosto se ne zavedamo, da smo denar, ki ga porabljamo za nesmiselne stvari, morali zaslužiti z veliko truda in smo za to porabili veliko časa, ki je po navadi več vreden, kot je vreden prislužen denar. Mogoče bi pripomoglo k bolj razumnemu porabljanju denarja preračunavanje, koliko ur moramo delati za dobrino, ki jo kupujemo. Morda je to ključ k bolj preišljenim nakupom, ampak ravno majhne in nepotrebne stvari nam dajo tisti tako potreben občutek sreče. Življenje, ki ga imamo, je samo eno, zato je dobro, da si tu in tam privoščimo kakšno malenkost, ki nam da več, kot smo morali za njo plačati. Življenje moramo še vedno živeti z veseljem in ne imeti pred seboj samo financ, saj nam kupi denarja le redko prinesejo vsesplošno srečo. Poiskati zlato sredino med varčevanjem in porabljanjem naših financ je ključ do osebne sreče in zadovoljstva.

Denar nas podpira pri dosegu ciljev, vsekakor pa naj ne bo naš glavni cilj. Torej denar mogoče je sveta vladar, vendar naj ne bo naš osebni vladar.

Moj osebni cilj: biti bogata osebnostno in v duši ter uspešna v osebnih financah.

6 SEZNAM LITERATURE IN VIROV

6.1 Seznam literature

1. BALKOVEC J.: *Skrb za osebno premoženje*, Gospodarski vestnik, Ljubljana, 2000.
2. ČRČINOVIČ-KROFIČ V., LOGAR D.: *Osnove poslovnih financ*, CIP, Maribor, 2008.
3. GROZNIK P.: *Kaj so osebne finance? Moje finance: Vodnik za upravljanje osebnega premoženja*, Ljubljana, 2001.
4. KVAS G.: *Finančna svoboda*, Diplomsko delo, Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta, Ljubljana, 2005.
5. LUBEJ S., STANONIK A.: *Urejene osebne finance za vsakogar*, Založba Kapital, Maribor, 2009.
6. MIŠ SVOLJŠAK I.: *Modro upravljam s svojim denarjem ali kako ravnati z osebnimi financami in premoženjem*, CIP, Ljubljana, 2001.
7. PETERLIN B.: *Osebne finance*, Diplomsko delo, Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta, Ljubljana, 2003.
8. ROGINA V.: *Upravljanje osebnega premoženja*, Diplomsko delo, Višja strokovna šola Academia, Maribor, 2008.
9. RIZMAN ZAJEC S.: *Svoboda osebnih financ*, Diplomsko delo, Višja strokovna šola Academia, Maribor, 2006.
10. SCHÁFER B.: *Pot do finančne svobode*, CIP, Ljubljana, 2002.
11. VODOPIVEC M., BUKVIČ V., CVIKL M., LETONJA M., ROBLEK B., SAGADIN T., VADNJAL J.: *Osnove ekonomije: Makroekonomija*, CIP, Piran, 2005.

6.2 Seznam internetnih virov

1. <http://www.financnislovar.com/definicije/inflacija.html>, 16.1.2010
2. <http://www.financnislovar.com/definicije/recesija.html>, 17.1.2010
3. <http://razgledi.net/2010/01/23/strasenje-z-inflacijo-lahko-mocno-upocasni-okrevanje-gospodarstva>, 23.1.2010
4. www.abanka.si/sys/cmsres.aspx?FileId=241004, 06. 02. 2010
5. http://www.mladina.si/tehdnik/200844/koliko_slovencev_bo_v_stiski_, 8.2.2010
6. <http://www.mladina.si/tehdnik/200322/clanek/pr-dolgovi/>, 13.2.2010

7. http://cekin.si/clanek//posojila_in_varcevanja/pri-hipotekarnem-posojilu-se-da-prihraniti.html, 14.2.2010
8. http://www.dnevnik.si/tiskane_izdaje/dnevnik/1705, 14.2.2010
9. http://cekin.si/clanek/posojila_in_varcevanja/kontrolirajte-svoje-stroske.html, 27.2.2010
10. <http://mojevro.finance.si/259717>, 1.3.2010
11. <http://www.finance.si/260229>, 1.3.2010
12. <http://www.finance.si/260226/Kako-var%E8evati-za-starost>, 1.3.2010
13. <http://www.abanka.si/sys/cmspage.aspx?MapaId=434>, 2.3.2010
14. <http://www.nkbm.si/productgroup.aspx?nodeid=64>, 6.3.2010
15. <http://www.nlb.si/krediti>, 7.3.2010
16. <http://www.nkbm.si/productgroup.aspx?nodeid=66>, 7.3.2010
17. <http://www.abanka.si/sys/cmspage.aspx?MapaId=91>, 7.3.2010
18. <http://www.iracunovodstvo.eu>, 7.3.2010
19. <http://www.ljse.si/cgi-bin/jve.cgi?doc=8230&sid=7IJ8rkRIX0ibNdzZ>, 10.3.2010
20. <http://www.revija.mojedelo.com/karierni-razvoj/osebne-finance-za-vsakogar-189.aspx>, 10.3.2010
21. http://vzajemci.com/vz_article.php?ArticleID=19798, 11. 3. 2010

7 PRILOGE

Priloga 1: Razpredelnica mesečnih prihodkov in odhodkov

MESEČNI DOHODKI	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.
Dohodek iz dela (plača, pokojnina), opravljanja samostojne dejavnosti in/ali honorar				
Dohodek iz premoženja in/ali kapitala				
Dohodki iz različnih oblik zavarovanja				
Prodaja nepremičnin/premičnin				
Drugi dohodki				
SKUPNI MESEČNI DOHODKI	0 €	0 €	0 €	0 €
MESEČNI ODHODKI / STROŠKI	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.
OSNOVNI STROŠKI	0 €	0 €	0 €	0 €
Hrana (nakup živil, kosila, malice ...)				
Obleka in obutev				
Kozmetika in higiena				
Čistila				
Osebna nega (frizer, kozmetičarka ...)				
Zdravstveni pregledi/terapije, zdravila				
STANOVANJSKI STROŠKI	0 €	0 €	0 €	0 €
Najemnina				
Elektrika				
Plin				
Telefon, mobilna telefonija				
Voda				
Ogrevanje				
Komunalni stroški				
Vzdrževalni stroški, popravila				
Upravljanje nepremičnin				
Internet				
RTV naročnina				
Kabelska TV				
Oprema (pohištvo, bela tehnika ...)				
POSOJILA (KREDITI)	0 €	0 €	0 €	0 €
Potrošniški kredit				
Stanovanjski kredit				
Hitri kredit				
Bankredit				
Limit na osebнем računu				
VARČEVANJE/INVESTICIJE	0 €	0 €	0 €	0 €
Varčevalni račun				
Namensko varčevanje				
Rentno varčevanje				
Otroško varčevanje				
ZAVAROVANJA	0 €	0 €	0 €	0 €
Dopolnilno zdravstveno zavarovanje				
Nezgodno zavarovanje				

Življenjsko zavarovanje				
Naložbeno ali klasično mešano življenjsko zavarovanje				
Zavarovanje avtomobila in drugih motornih vozil ...				
Zavarovanje nepremičnine				
Druga premoženjska zavarovanja				
OTROCI	0 €	0 €	0 €	0 €
Varstvo otroka (vrtec, varuška ...)				
Prehrana v šoli				
Žepnina				
Izvenšolske dejavnosti (tečaji, treningi ...)				
PREVOZ	0 €	0 €	0 €	0 €
Javni prevoz				
Registracija avtomobila				
Servis in vzdrževalni stroški avtomobila				
Gorivo				
Cestnine, parkirnine				
PROSTI ČAS	0 €	0 €	0 €	0 €
Stroški za počitnice, izlete ...				
Časopisi, revije, knjige				
Kultura in zabava (kino, koncerti, gledališče ...)				
Rekreacija				
Tečaji, izobraževanja				
Vrt (najemnina, orodje, sadike ...)				
Domače živali (hrana, veterinar ...)				
DRUGI STROŠKI	0 €	0 €	0 €	0 €
Drugo				
Drugo				
Drugo				
SKUPNI MESEČNI STROŠKI/ODHODKI	0 €	0 €	0 €	0 €
RAZLIKA MED DOHODKI IN STROŠKI	0 €	0 €	0 €	0 €

Vir: (www.abanka.si/sys/cmsres.aspx?FileId=241004, 06. 02. 2010)

Priloga 2: Anketa

OSEBNE FINANCE

Pozdravljeni!

Moje ime je Agata Zagoršek, sem študentka VSŠ Academia.

Za uspešno zaključen študij potrebujem diplomsko delo, katerega sestavni del je anketni vprašalnik. Da lahko uporabim anketo, moram imeti najmanj 100 izpolnjenih anket. Vljudno vas prosim, da anketo izpolnite tako, da odključate bunkico pred izbranim odgovorom, oziroma vpišete odgovor v za to pripravljene okvirčke. Anketa obsega 16 kratkih vprašanj in vam bo vzela največ 10 minut vašega časa. Anketa je anonimna in zagotavljam vam, da jo bom uporabila samo in izključno za namene študija!

Iskreno se vam zahvaljujem za vaše sodelovanje!

1. Spol

- Ženski
- Moški

2. Starost

- od 20 let
- od 21 let do 30 let
- od 31 let do 40 let
- od 41 let do 50 let
- 51 let in več

3. Izobrazba

- osnovnošolska (3. st.)
- poklicna (4. st.)
- srednješolska (5. st.)

- višješolska (6. st.)
- visokošolska in več (7. st.)

4. Koliko znaša vsota vaših mesečnih dohodkov? (Plača, pogodbe, sejnine, izplačila potnih stroškov ...)

- do 500 €
- od 501 € do 800 €
- od 801 € do 1.000 €
- od 1.001 € do 1.300 €
- od 1.301 € ali več

5. Kolikšna je višina vaših mesečnih izdatkov za spodaj naštete življenjske potrebščine?

- a) hrana in pijača
- b) obleka in obutev
- c) stroški stanovanja (najemnina, kredit, obratovalni stroški)
- d) drugo

6. Kje imate naložene prihranke? (Lahko odključate več odgovorov.)

- v denarju, na računu in bančnih vlogah
- v življenjskem zavarovanju in rentnem varčevanju
- v obveznicah, delnicah ali vzajemnih skladih
- v pokojninskih načrtih
- v nepremičninah in vrednostnih papirjih
- nimam prihrankov
- drugo:

7. Ali imate sklenjeno kakšno obliko dodatnega pokojninskega varčevanja?

- da
- ne

8. Kakšen znesek ste pripravljeni mesečno dodatno varčevati za zastavljene cilje?

- do 40 €
- od 41 € do 80 €
- od 81 € do 120 €
- od 121 € do 200 €
- 201 € ali več

9. Za zadovoljitev katerih ciljev varčujete? (Lahko odključate več odgovorov.)

- za starost
- za družinske potrebe (nakup stanovanja, avtomobila)
- za nakup luksuznih dobrin (razni hobiji)
- drugo:

10. Katerim institucijam najbolj zaupate? (Lahko odključate več odgovorov.)

- bankam
- zavarovalnicam
- vzajemnim skladom
- pokojninskim skladom
- drugim finančnim institucijam
- drugo:

11. Ali imate pregled nad vloženim denarjem/prihranki? (Koliko ste privarčevali, kakšni so pogoji varčevanja?)

- da

ne

12. Ali s prihranki kdaj plačujete mesečne račune, kot so električna, telefon, voda ...?

da

ne

13. Ali bi se vam beleženje vsakodnevnih izdatkov zdela izguba časa?

da

ne

14. Koliko denarja imate izposojenega v obliki ... ? (Vpišite zneske.)

posojil

limitov

kreditnih kartic

nimam izposojenega denarja

15. Koliko finančna kriza/recesija ogroža vaše osebne finance?

veliko

srednje

malo

nič

16. Ali ste oz. boste finančno krizo/recesijo izkoristili za pridobitev ...? (Lahko odključate več odgovorov.)

stanovanja

vrednostnih papirjev

ne bom izkoristil/a finančne krize za večje nakupe

drugo: